

NORGES OFFICIELLE STATISTIK. NY RÆKKE.

UDGIVEN I AARET 1884.

C. No. 2.

BERETNINGER

OM

AMTERNES ØKONOMISKE TILSTAND

I

FEMAARET 1876—1880.

UDGIVNE AF

DET STATISTISKE CENTRALBUREAU.

ANDET BIND.

(SØNDRE BERGENHUS—FINMARKEN.)

KRISTIANIA.

A. W. BRØGGERS BOGTRYKKERI.

1884.

XV.

Romsdals Amt.

Underdanigst Beretning om den økonomiske Tilstand i Romsdals Amt i Femaaret 1876-1880.

A. Landdistriktet

1. Jordbrug.

Med Undtagelee af Aaret 1877 har Perioden været noksaa gunstig for Jordbruget.

At i denne er opbrudt endel Nyland, er sikkert, og omend Oprydningen ikke har gaaet saa meget fremad, som ønskeligt kunde være, har dog det opryddede Areal tilsammenlagt ikke været saa ganske ubetydeligt. At i Perioden ogsaa er gjort Fremskridt med Hensyn til Brugsmaade, tvivler jeg heller ikke paa, om end i saa Henseende kun kan paavises svage og spredte Spor. Hist og her ser man dog, at Engen skjøttes bedre, især derved, at den overgjødes, at Gjødselen behandles skjønsommere, at hensigtemæssigere Agerdyrkningsredskaber anskaffes, at kunetig Gjødning anvendes i større Omfang, og at Fiskeaffald hyppigere anvendes som Gjødselstof.

I Forbindelse hermed skal jeg derhos oplyse, at Vaarbeite paa Indmark indskrænkes mere og mere.

Tærskemaskiner, drevne dels med Vand, dels med Hestekraft, blive mere og mere almindelige i Distriktet; af saadanne drevne med Damp haves ingen. Kun paa ganske enkelte Gaarde i Nordmøre og Romsdal ere Slaatemaskiner og Hesteriver komne i Brug. I førstnævnte Distrikt skal ogsaa være anskaffet nogle Meiemaskiner. Grundforbedringer af næneværdig Betydning ere neppe udførte i Perioden.

I sin Femaarsberetning bemærker Fogden i Bomedal, støttende sig til vedkommende Lensmænds Opgivende, at \$andsen og Interessen for Jordbruget paa en glædelig Maade synes at være vakt i de udensundske Distrikter, Sund og Vaagø, der tidligere have staaet noget tilbage med Hensyn til Jordens Brug.

Til denne Bemærkning skal jeg føie den, at jeg har Grund til at antage, at det samme er Tilfældet ialfald med enkelte af de til Amtets tvende andre Fogderier hørende Fiskeridistrikter.

Indrømmes maa det forøvrigt, at Jordbruget her i Amtet staar paa et temmelig lavt Trin. For en Del bærer vistnok en karrig Jordbund og andre Naturforholde, som menneskelige Kræfter ikke magte at fjerne, Skylden derfor; men ved Siden deraf medvirke ogsaa til den mislige Tilstand andre Forholde. De Forholde, der almindeligen paaberaabes i saa Henseende, skal jeg tillade mig nedenfor nærmere at omhandle.

1. Pengemangel Den jordbrugende Klasse her i Amtet er ikke meget kapitalstærk, og stor Udstrækning gjælder det, at Amtets Jordbrugere ikke have Udkomme til at oprykke og opdyrke sin Jord med andre Kræfter end de der henhøre, til deres faste Husatand, altsaa ikke til i Øiemedet at benytte Leiefolk.

At en manglende pekuniær Evne ogsaa, og det i fremtrædende Grad, har lagt Hindringer i Veien for Jordbrugets Udvikling i sidste Femaarsperiode, er efter min Formening ganske utvivlsomt, og det hvorvel Aaringerne i den gennemsnitlig hverken have været mislige for Landbruget eller for Fiskeriet. Grunden til Tilstanden skyldes imidlertid væsentligen Forholde, der ikke kunne siges direkte at vedkomme Amtsdistriktet uden forsaavidt, at de meget føleligen have berørt det.

2. Løskarlevæsenet. Utilbøieligheden hos Gutter af Bondeklassen til at tage fast Tjeneste er meget almindelig her i Distriktet, og lader Forholdet sig uden Vanskelighed forklare af den lette Adgang, Mænd i kraftig Alder her i Amtsdistriktet have til Fortjeneste som Leiekarle ved Fiskeribedriften.

Det kunde vistnok synes, aom Jordbruget ikke derved kunde tabe Arbeidskraft, men kun saadan ydet under en anden Form, idet nemlig Vedkommende vilde yde Tjeneste som Leiefolk istedetfor som faste Tjenere; men dette forholder sig ikke saa.

Det er nemlig en Kjendsgjerning, at Løskarle i stor Almindelighed ikke med videre Iver søge Fortjeneste ved Jordarbeide, saalænge de besidde tidligere erhvervede Midler til, om end paa en tarvelig Maade, at skaffe sig det Fornødne til Livsophold; i Regelen ville de i ethvert Fald, saalænge Nøden ikke staar for Døren, ikke lade sig engagere til saadant Arbeide uden mod rigtig god Betaling.

Løskarlevæsenet bidrager selvfølgelig ogsaa til, at faste Tjenestedrenge ikke kunne erholdes uden mod en højere Løn. Jeg tør dog ikke sige, at Lønsforhøielse har fundet Sted netop i den sidstforløbne Femaarsperiode i Modsætning til den nærmest forangaaende. Modsætningen maa søges i en Periode, der ligger en Snes Aar tilbage, da den almindelige Tjenesteløn for en Dreng paa Landsbygden androg til nogle og tyve Species om Aaret. Nu løber den op til ca. 40 Speciedaler (160 Kr.) pr. Aar. Hvad jeg ogsaa har bemærket i min forrige Beretning - Forholdene have ogsaa medført, at Kommandoen over Tjenestedrengene har sluppet Husbonden

C. No. 2. XV.

af Hænderne. At denne under saadanne Omstændigheder ikke vil faa fuld Nytte af sine Tjenestedrenge, maa være indlysende.

3. Fiskeriet. Med Hensyn til dette bemærker en af Distriktets Fogder i sin Beretning, at Havet, har en dragende Indflytelse paa Kystbefolkningen, og, om jeg forstaar ham ret, at det er en ved en saadan Indflydelse vakt instinktmæssig Kjærlighed til Havet, det skyldes, at deres Hu, uden Hensyn til Gevinsten, staar til at søge Erhverv ved Fiskeri fremfor ved Landbrug. At saa forholder sig, tør Jeg ikke benegte; men ved Siden deraf vil jeg dog udtale som en Mulighed, at det ialfald hovedsageligen er det store og øieblikkelige Udbytte, som Fiskeriet kan give, i Forbindelse med det i Regelen mindre anstrengende legemlige Arbeide, der danner den dragende Indflydelse og giver Befolkningen mindre Smag for den modsvarende Bedrift.

At Fiskeriet drager mange Kræfter bort fra Jordbruget, staar forøvrigt ikka til at negte og hellerikke, at den Del af den Arbeidskraft, som Fiskeriet slnger, kunde være bedre anvendt paa Jordbruget. Hvad jeg i saa Henseende har for Øie, er især det usikre og som oftest paa Indhøstningens Tid indtræffende Sommersildfiskeri. Vinterfiskeriet, navnlig Skreifiskeriet, kommer mindre i Kollision med Jordbrugets Krav. Som bemærket i min forrige Femaarsberetning, er det ogsaa Tilfældet, at Enkelte benytte den Fortjeneste, som Fiskeriet maatte have givet, til Udvidelse og Forbedring af sit Jordbrug, hvorhos jeg videre skal bemærke, at Fiskeriet og da især Skreifiskeriet i en meget væsentlig Grad vilde kunne gavne Jordbruget, naar Fiskeaffaldet i ønskeligt Omfang blev benyttet til at gjøde Folkets egen Ager og Eng.

4. Jordfællesskabet. At dette, som hindrende Fredning af Ens Jord, maa have en hemmende Indflydelse med Hensyn til Jordbrugets Udvikling, er saa indlysende, at man kun behøver at paapege det. Dette gjælder dog især Fællesskab i Indmark, men ogsaa, hvorvel mere indirekte, Fællesskab i Udmark.

Medgives maa det imidlertid, at sidstnævnte Mark i mange Tilfælde ikke hensigtsmæssigen kan udskiftes paa Grund af Forholde, der ere temmelig særegne for dette Amtsdistrikt, af hvilke jeg skal tillade mig at nævne de store Vidder og den for en Del, som Følge deraf, saa kostbare Afgjærding.

Med Udskiftningen har det, saavidt jeg kan dømme derom, gaaet saa raskt fremad i Femaaret, som man kunde paaregne med Amtets 5 Udskiftningsformænd og Assistenten. Erkjendelsen af Udskiftningens store Nytte har forøvrigt vundet megen Indgang hos Befolkningen, og Kravet paa Udskiftning er langt større, end man med de faa Kræfter, der haves til Disposition; kan tilfredsstille. En stor Del Rekvisitioner om Udskiftning henligge stadigen hos Udskiftningsformændene, og det endog aarevis af Mangel paa Tid til at udføre Forretningerne. Dette Forhold er visseligen meget beklageligt, ikke alene fordi en gavnlig Sag ikke i ønskeligt Mon fremmes, men ogsaa, og det i meget væsentlig Grad, fordi Opsidderne i

Mellemtiden, fra Rekvisition om Udskiftning er indgivet og til Udskiftningens Afslutning, uvisse, om de ved Skiftet ville komme til at beholde den Jord, de have under Drift, ialfald, ikke ville anvende nogen Bekostning paa dens stadige Forbedring. At Vedkommende i nævnte Mellemtid af, samme Grund ville finde sig fristede til at mishandle Skoven, maa ogsaa være indlysende.

Antallet af de i Perioden i Amtedistriktet udskiftede Brug udgjør efter erhvervede Opgaver 694 med en samlet Matrikulekyld af 1,110 Daler 2 Ort 9 Skilling, hvoraf paa Søndmøre falder henved $\frac{3}{5}$ og paa Nordmøre og Romdal Resten.

5. Jordeieadommenes for vidt drevne Udstykning. Saadan maa antageligen med Føie siges at være tilstede, naar vedkommende Brug ikke kunne afkaste det Fornødne til at underholde en Familie, og Brugene hellerikke have en Lokaltet, der giver deres Eier Adgang til ved en eller anden paaregnetlig aarvis Binæring selvstændigen; altsaa uden som Leiekarl at fæste sig til Andenmand, at forskaaffe sig hvad yderligere maatte tiltrænges. En Udstyking af Jord, der fremkalder Klassen Strandsiddere og Værfolk, kan dog efter min Formening ikke henregnes til en forvidtdreven, naar Vedkommende kunne skaffe sig det Fornødne til Livsophold for sig og Familie som Fiskere. Befinder en Jordbrnger sig paa Grund af sin Gaards Ubetydelighed og ringe Afkastning i den Stillins, for med Familie at kunne slaa sig igjennem, at maatte søge Fortjeneste som Leiekarl, er hans Vilkaar ikke bedre, ialfald ikke meget bedre, end en Hnsmands, hvem han staar ganske ved Siden af, uden forsaavidt at han er Eier af den Jord, han driver.

Det er en Selfølge, at saadanne Brugere i stor Almindelighed ville være blottede for økonomisk Magt og være udelukkede fra Adgangen til at skaffe sig en høiere Uddannelse, navnlig som Gaardbrugere.

Saadanne Brugere ville derhos hverken kunne yde Kommunen eller det høiere Samfund noget betragteligt Bidrag til Bestridelse af disses Fornødenheder. Ønske Jordbrugere, der befinde sig under saadanne Vilkaar, kan Samfundet derfor overhovedet ikke, men om de just hemme Jordbrugets Udvikling, er jeg i Tvivl om. Jeg har oven bemærket, at de for en væsentlig Del som Brugere af Jord kunne sættes ved Siden af Husmænd; men at disse sidste ere til Skade for Jordbrnget, kan, jeg ikke tro. Kan nok være, at de i flere Henseender ville mangle Skjøn paa at behandle Jorden paa ønskelig Maade; men det kan man ikke negte, at de væsentligen bidrage til Markens Oprydning, og saa ville de smaa Jordbrugere ogsaa gjøre, og det fordi Omstændighederne med Styrke ville opfordre dem til saa meget som muligt at udvide Dyrkningsarealet paa deres Brug.

Udstykning af Brug i Romsdals Amt har i Tidens Løb ikke været ringe. Grundene dertil maa søges i forskjellige Omstændigheder og antagelig væsentligst i følgende:

Oprydning af Jord til Ager- og England, hvilket kan foranledige, at en Eiendom, afgiver Næring for flere Familier end tidligere;

C. No. 2. XV.

Ønsket hos en Eier om at lade flere af sine Børn end den nærmeste Odelsberettigede komme i Besiddelse af Eiendomsjord;

Nødvendigheden for gjældbundne Gaardmænd af at skille sig ved en Del af sin Jord for at klare sig for sine Kreditorer, og

Ønsket hos eiendomsløse Folk om at komme i Besiddelse af Eiendomsjord; især vækkes maaske saadant Ønske hos Husmænd til at faa i Eie de Pladse, de som saadanne have brugt.

Fogden i Romsdal oplyser, at Bønderne selv almindeligvis angive som en væsentlig Grund til den tiltagende Jordudstyknig, at det under den stigende Vanekelighed ved at faa Tjenere ikke et lønnende at sidde med større Brug, end som kunne drives vid Familiens egen Hjelp.

Oplysning om den i Femaaret stedfundne Udstykning vil nedenstaaende Opgave give:

Matrikulerede Brug

	i 1875.	i 1880.				
Nordmøre	3,068	3,353	med Matrikulskyld 4,439 Daler 4 Ort 21 Sk.			
Romsdal.	2,440	2,759	-	-	3,208	- 2 - 8 -
Søndmøre	4,703	5,089	-	--	6,813	- 3 - 1 -
Amtet	10,211	11,201	-	-	14,462	Daler " Ort 6 Sk.

Af Opgaverne erfares, at Brugenes Antal i Perioden er forøget, i Nordmøre med 285, altsaa med ca. 9 Pct., i Romsdal med 319 Brug, altsaa med ca. 13 Pct. og i Søndmøre med 386 Brug, altsaa med ca. 8 Pct.

Procentvis har Udstykningen, som Opgaven viser, været størst i Romsdals Fogderi og mindst paa Søndmøre.

I Forbindelse med foranstaaende Opgave hidsættes følgende, der udviser Brugenes Antal og Skyld, fordelt paa Herrederne, ved Udgangen af 1880.

Herreder.	Samtlige Brugs			
	Antal.	Skyld.		
		Daler.	Ort.	Skill.
Nordmøre Fogderi:				
Sundalen	183	407	2	7
Øksendalen.	108	221	1	15
Tingvold	241	333	3	-
Strømsnæsset	109	166	4	-
Fredø	105	105	3	23
Øre	264	303	3	14
Kvernæs	717	521	2	8
Tustern	110	114	2	7
Edø	167	151	-	22
Aure	346	476	1	21
Stangvik	206	438	2	23
Halse	123	207	1	6
Surendalen	404	566	2	18
Rindalen.	270	425	2	11

Herreder.	Samtlige Brugs			
	Antal.	Skyld.		
		Daler.	Ort.	Skil.
Romsdals Fogderi :				
Gryten	362	393	1	2
Vold	117	193	1	13
Eid	62	139	1	9
Veø	253	405	1	2
Næsset	400	484	4	4
Bolsø	340	329	2	3
Vestnæs	380	367	1	10
Akerø	232	314	2	22
Sandø	60	73	1	6
Frænen	304	335	-	11
Bud	249	172	4	23
Søndmøre Fogderi :				
Vanelven	356	543		18
Volden	685	1,123		13
Hjørøndfjord	224	404	2	11
Sandø	378	359	2	1
Herø	353	312	1	9
Ulvsten	419	627	1	2
Sunnelven	199	258	3	13
Norddalen	252	382	1	17
Stranden	286	463	1	2
Ørskog	512	730	3	11
Skodje	367	487	3	19
Borgund	746	672	2	11
Harham	312	448	3	18

Af Herrederne har i Femaarsperioden Udstykningen været størst i Kvernæs, hvor Antallet af ny tilkomne Brug udgjør 95, dernæst kommer Bud, Borgund, Vestnæs, Ulvsten, Ørskog, Aure, Sandø (Søndmøre), Vanelven, Volden, Herø, Øre, Akerø og Veø med henholdsvis 61, 61, 48, 40, 39, 38, 38, 38, 38, 36, 32, 30 og 30 ny tilkomne Brug.

Næssets Herred havde ved Udgangen af 1880 74 flere Brug end ved Slutningen af forrige Femaarsperiode. Forøgelsen skriver sig imidlertid væsentlig fra, at nogle Gaarde fra 1ste Januar 1876 ere overgaaede til dette Distrikt fra Tingvold.

Halse Herred havde ved Periodens Udgang 25 Brug mindre end i 1875. Formindskelsen skriver sig fra, at nogle Gaarde fra Distriktet ere overgaaede til Stangvik og Tingvold.

Ved denne Leilighed finder jeg at burde oplyse, at jeg paa Grund af manglende Materiale ikke ser mig istand til at paavise, hvormange af de matrikulerede Brug ere selvstændige.

6. L e i l æ n d i n g s v æ s e n e t maa, efter den Erfaring, man har, om at Bygseljord drives mindre godt end Eiendomsjord, ansees som en ikke uvæsentlig Hindring for Jordbrugets Udvikling. I Nordmøre og Romsdal

er imidlertid Leilændingsbrugenes Antal ikke stort, og er det en Kjendsgjerning, at saadanne Brug i disse Distrikter mere og mere gaa over til Eiendomsjord. I Søndmøre derimod er Leilændingsvæsenet mere udbredt. Fogden i sidstnævnte Distrikt udtaler i sin Femaarsberetning som sikkert, at Afhændelsen af Leilændingsgods idetheletaget er skreden fremad. Ved Siden deraf oplyser han imidlertid, at nogle Selveierbrug i Perioden ere gaede over til Leilændingsgods, idet nemlig den Panik, som Aalesunds Sparebanks mislige Stilling i 1879 fremkaldte, har bragt Flere, især „Ømænd“, til at nedlægge sine Sparepenge i Jordegods og derefter bortbygsle Godset.

Med Hensyn til Leilændingsvæsenet paa Søndmøre udtaler derhos Fogden sig i sin Femaarsberetning, som følger:

„Kun paa faa Hænder falder der som Eiendom et større Antal Leilændingsbrug end, eller saa stort Antal som, t. Ex. 10. Og disse ere foruden et Par Privatmænd, især endel Kirker, nemlig Volden 23 Brug (Voldens og Ørskogs Kirker samt et Bo), i Herø 14 Brug (en Privatmand), i Ulvsten 28 (Hareids og Vartdale Sognekommuner og 26 et Bo), i Stranden 11 (Hovedkirken), 10 (Ørskogs Kirke), i Skodje 23 Brug (tvende Privatmænd), i Borgund 134 (syv Privatmænd).

„Fæstet, altid paa Livstid, er regelmæssig gaaet over til tidligere Slægtninge (i Vanelven dog kun indtil 1850).

„I Løbet af de sidste 30 Aar er baade Indfæstningssum og den aarlige Afgift (ligesom Eiendomspriserne) stegen til det Dobbelte. Efter nogen bestemt Maalestok ansættes hverken Indfæstningssum eller Afgift, men alene efter Akkord. For Slægtning af sidste Fæster sættes Indfæstningssummen i Almindelighed noget lavere, fra 10 Pct. til 25 Pct., i Norddalen endog 33 Pct., derimod i Sandø, Herø, Ulvsten, Borgund og Skodje lige høit som for Fremmed. Nogen Arbeidspligt har Leilændingen ikke. Den aarlige Afgifts Størrelse varierer i Almindelighed fra 8 til 12 Kr. pr. Skylddaler, i Herø og Sandø samt Borgund fra 20 til 22 Kr.; i sidstnævnte Herred gaar den, naar Indfæstning ikke erlægges, op til 60 Kr.“

Fogden har derhos meddelt følgende Tabel, der udviser Forholdet mellem Bygselgaardes Skatteskyld samt hvad af samme erlægges i Indfæstning og aarlig Afgift:

	Indfæstningssum pr. Skylddaler.		Aarlig Afgift pr. Skylddaler.
	Tidligere bortfæstet.	I de sidste 10 Aar bortfæstet	
Vanelven	350	600	
Volden	250	270	10
Hjørøendfjord	130	150	10
Sandø	520	440	20
Herø	550	500	22
Ulvsten	400	400	8
Sunnellen	200	200	2.50
Norddalen	240	240	5
Stranden	300	300	8
Ørskog	400	400	
Skodje	450	450	12-14
Borgund	400	600	20 uden Indfæstning 60.
Harham	300		

Efter erhvervede Oplysninger fra den kongelige Leilændingskommission
hidsættes nedenfor en Tabel vedkommende det i Amtsdistriktet værende
Bygselgods i 1880:

Herreder.	Særskilt skyldsatte Eiendomme, der gennem Bygsel eller Forpagtning ere:							Antal bortfæstede Eiendomme, af hvilke de nuværende Fæstere svare eller have svaret Fæderaad til fratraadte Fæstere eller deres Enker:		Antal bortfæstede Eiendomme, der ere gaaede over til de nuværende Fæstere fra tidligere Fæstere af samme Familie:		Antal bortfæstede Eiendomme, hvoraf de nuværende Fæstere have svaret Indfæstning eller Bygselsum.	
	a. Bortfæstede paa Brugernes Levetid.				b. Bortfæstede paa bestemt Tid eller paa Opsigelse.			Bortfæstede paa Levetid.	Bortfæstede paa bestemt Tid eller paa Opsigelse.	Bortfæstede paa Levetid.	Bortfæstede paa bestemt Tid eller paa Opsigelse.		
	Antal.	Revideret Skyld.			Antal.	Revideret Skyld.							
	Daler.	Ort.	Sk.		Daler.	Ort.	Sk.						
Søndmøre Fogderi:													
Vanelven	38	46	3	23	-	-	-	-	26	-	21	-	38
Volden	92	127	4	18	2	4	4	-	85	1	66	-	92
Hjørrendfjord	43	62	3	16	3	3	3	23	29	-	23	-	44
Sands	120	90	3	7	2	-	4	18	90	-	70	-	120
Hers	110	87	2	10	1	1	2	-	71	-	45	-	111
Ulvsten	94	149	4	7	-	-	-	-	94	-	74	-	94
Sunnelven	29	33	1	19	-	-	-	-	20	-	18	-	29
Norddalen	45	60	1	4	-	-	-	-	45	-	33	-	45
Stranden	54	90	-	13	-	-	-	-	51	-	49	-	54
Ørakog	205	289	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skodje	112	130	4	21	-	-	-	-	97	-	68	-	112
Borgund	352	282	4	13	4	2	1	1	352	4	226	3	352
Harham	80	112	3	17	1	1	1	6	80	1	70	-	81
Romsdals Fogderi:													
Vestnæs	3	1	2	18	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Vold	1	2	4	13	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Eid	1	3	3	17	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Ves	7	17	-	2	-	-	-	-	6	-	7	-	7
Næsset	6	9	-	-	-	-	-	-	5	-	6	-	6
Bolsg	4	4	1	20	-	-	-	-	3	-	1	-	4
Akers	20	22	3	15	-	-	-	-	20	-	12	-	20
Sands	12	13	2	4	-	-	-	-	12	-	3	-	12
Frænen	19	33	1	18	-	-	-	-	19	-	17	-	19
Bud	2	2	4	19	-	-	-	-	-	-	2	-	2
Nordmøre Fogderi:													
Kvernæs	48	22	-	9	-	-	-	-	34	-	34	-	37
Aure	2	2	3	21	-	-	-	-	2	-	1	-	2
Edø	69	55	-	12	-	-	-	-	42	-	36	-	69
Tustern	1	-	3	23	-	-	-	-	1	-	1	-	1
Sundalen	1	3	-	21	-	-	-	-	1	-	1	-	1
Øre	1	1	3	1	-	-	-	-	1	-	1	-	1

7. Manglende Indsigt hos den gaardbrugende Stand. Fogden i Romsdal formener, at Mangelen derpaa har været den væsentligste Hindring for Jordbrugets virkelige Udvikling i „Distriktet“. Negte, at saa er Tilfældet, tør jeg ikke. Ved Siden deraf maa jeg meget beklage, at den er parret med en temmelig fremtrædende Mistillid til videnskabelig Gransking og til de Anvisninger om Behandlingen af Jorden og hvad dermed staar i Forbindelse, som udgaa fra videnskabeligt dannede Agronomer. Meget ofte hører man ialfald Udtalelser fra herværende Gaardbrugere af Bondeklassen om, at de lærde Herrers Anvisninger ikke ere anvendelige for dem, der ikke have Raad til at indlade sig paa usikre Experimenter, at disse Herrer ikke have tilstrækkeligt Kjendskab til Jordforholdene. her i Amtet, medens Jordbrugerne selv indesidde med den Erfaring, som Forholdene kræve. Et Udtryk for denne saa beklagelige Mistillid finder jeg ogsaa i den Omstændighed, at Amtets kommunale Bestyrelse har inddraget sine Bevilgninger til Landbrugsekole og omreisende Agronomer.

Den manglende Indsigt aabenbarer sig ogsaa i stor Almindelighed derved, at Gaardbrugerne, istedetfor at forbedre den under Dyrkning havendes Jord, lægge an paa det i forekommende Tilfælde mindre Fordelagtige, ved Rydning at udvide Ager- og Englandet, ligesom ogsaa i det Feilagtige i Valget af Rydningsmark. Man ser saaledes ikke saa sjelden, at Gaardbrugere med forholdsvis langt større Bekostning oprydde mager, stenet Bakkejord og lade let opdyrkeligt godt Myrleende ligge uændset.

De eneste offentlige Institutioner, som for Tiden virke for Jordbrugets Opkomst i Distriktet, er Amtets Landhusholdningsselskab og Romsdals Fogderis praktiske Selskab. De pekuniære Midler, disse Selektaber have at raade over, ere, henseet til Øiemedet, kun smaa. Af engere Landbrugsforeninger har man vistnok nogle, men for Størstedelen ere de paa Grund især af manglende kyndig Ledelse hensygnende og kunne derfor ikke komme i videre Betragtning. De eneste Foreninger, der for Tiden udvikle noget kraftigt Liv, ere, saavidt jeg ved, Bolsø og Norddalens Sogneselskaber.

Til Oplysning om Udsæd, Avling og Foldighed vil tjene følgende Tabel :

C. No. 2. XV.

Herreder.	Udsæd pr. Maal i Skjepper.				
	Rug.	Byg	Blandkorn.	Havre.	Poteter.
Nordmøre Fogderi:					
Sundalen	1.33	1.67	1.54	1.94	25.67
Øksendalen	1	1.83	2.50	2.75	21.33
Tingvold	1	2		3.50	20
Strømsnæsset	1	1.50	2	3.50	24
Krernæs	2	2.50	4	4.50	24
Øre	1	2	-	4	16
Fredø		2		4	16
Edø		2.17		3.75	20
Tustern		2.75		4	20
Arnø		2	3	4	16
Halse	0.50	2.17	-	3.25	15
Stangvik	-	1.75		3.33	18.67
Surendalen	-	2	3	3	24
Rindalen		2	2.50	3	24
Gjennemsnit	1.1	1.74	2.65	3.47	20.33
Romsdals Fogderi:					
Gryten	-	2	2	3.75	19
Vold	-	2	3	4	21.60
Eid	1	1.8	3	4.20	22.40
Veø	-	1.6	3	3.60	17.60
Næsset	1	1.6	3	4	12.40
Bolsø	-	1.92		4	16
Vestnæs	-	2	3.2	4.05	19.60
Akerø	-	2	3	4	16
Sandø	-	2	3	4	16
Frænen	-	2.16	3.16	4	16
Bud	-	2	3	4	16
Gjennemsnit	1	1.92	3.04	3.96	17.5
Søndmøre Fogderi:					
Vanelven			5	5	18
Volden		2.30	4.75	5.75	20
Hjørendfjord		2.60	5.05	7.27	22
Sandø		2	3	6	24
Herø		2	3	6	24
Ulvsten	-	2.70	5	6	20
Sunnelven		4	4.50	6	20
Norddalen	1	1.75		3.10	28
Stranden		3		6	16
Ørskog		3.50	4.50	6	26
Skodje		3.50	4.50	5.33	20
Borgund		2.50	5	6	24
Harham	-	2	3	4.50	12
Gjennemsnit	1	2.65	4.88	5.61	21.08

Avling pr. Maal i Tønder.					Foldighed pr. Maal.				
Rug.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Poteter.	Rug.	Byg.	Blandkom.	Havre.	Poteter.
1.54	2.08	2.48	2.52	17	10.89	10.33	11	10.38	5.50
1.75	1.92	3	3.17	14	14	8.66	9.60	9.29	5.31
2	3		3	16.50	16	12		8	7.50
2	2.38	3.50	3.50	20	16	12	16	8	7
4	3	4	4	24	16	10	8	6	8
2	2.67		3.75	16	16	10.67		7.50	8
	2.70		3.80	16	-	10.80		7.60	8
	3.33		4.13	25		12.50		9	10
-	3.50		4	25		10		8	10
	3	3.50	4	16	-	12	10	8	8
1.50	3.25		3.88	19	24	12		9.50	10
	3.25		3.75	16.50		15		9	7.25
	2	3	3	24		9	8	9	7
	2	3	3	22		8	9	8	7
2.11	2.72	3.21	3.56	19.36	16	10.86	10.83	9.09	7.75
	2	2.50	3	18		8.50	7	6.50	7
	3	5.60	4.4	19.20		10.60	8.40	6	6.40
1.50	3.80	4	4.4	30	12	13.40	12	7	9.60
	3.15	3.56	4.10	18		16.07	9.44	9.33	8.20
2	2.70	3.02	3.60	15.60	16	13.80	8.40	7.20	10.20
	3.83		3.88	18.14		16.33		7.86	9.07
	2.81	3.80	3.95	17.20		11.44	9.23	7.90	7.28
	3	4	4	16		11.20	8	8	8
	3	4	4	16		12	8	8	8
	2.80	4	4	16		11.20	8	8	8
	3	4	4	16		11.80	8	8	8
1.75	3.01	3.86	3.94	18.20	14	12.34	8.65	7.62	8.16
		4	4	18	-		5	5	8
	3	3.75	4	21	-	10.50	6.75	5.50	9
	2.60	3.75	4.17	14.33	-	8	5.60	4.50	5.70
-	2.50	3	3.60	19	-	10	8	4.67	6.50
	3	3	3.75	19	-	12	8	5	6.50
	3.50	4.50	4	18	-	10	7	6	8.50
	3.20	4.50	4.50	20	-	6	9	5	8
1.50	3		4	24	12	12		7	7
-	3.50		4	14	-	10		6	7
	3.25	4	4.50	24	-	9	7.50	6.25	7.25
	4.50	3.67	4.60	18.75	-	10.33	6.50	6.50	7.50
	3	3.50	4	20	-	10	6	7	7
	3	3.50	4	14	-	12	9	8	10
1.50	3.17	3.74	4.07	18.77	12	9.99	7.12	5.88	7.53

Af Opgaven fremgaar, at Rug kun avles i ganske faa Herredar, og at disse saagodtsom udelukkende henhøre til Romsdals og Nordmøre Fogderier. Sit Rugbrød tillaver Landbefolkningen hovedsagelig af indkjøbt Mel.

Ikke saa ualmindeligt er det forøvrigt, at Bønderne købe sit Brød dels fra Byerne, dels fra Bagerier paa Bygderne.

Den inden Amtet mest dyrkede Kornsort er fremdeles Havre. Dernæst kommer Blandkorn og Byg. Hvede avles neppe nogetsteds her i Distriktet; Erter kun undtagelsesvis.

Den gennemsnitlige Udsæd i Perioden pr. Maal har, som Tabellen viser, været:

- i Nordmøre : Rug 1.1 Skjepper, Byg 1.74, Blandkorn 2.65, Havre 3.47, Poteter 20.33;
- Romsdal: Rug 1 Skjepper, Byg 1.92, Blandkorn 3.04, Havre 3.96, Poteter 17.5;
- Søndmøre : Rug 1 Skjepper, Byg 2.66, Blandkorn 4.88, Havre 5.61, Poteter 21.08.

Pr. Maal har Avlingen udgjort:

- i Nordmøre : Rug 2.11 Tønde, Byg 2.72, Blandkorn 3.21, Havre 3.56, Poteter 19.36;
- Romsdal: Rug 1.75 Tønde, Byg 3.01, Blandkorn 3.86, Havre 3.94, Poteter 18.20;
- Søndmøre : Rug 1.5 Tønde, Byg 3.17, Blandkorn 3.74, Havre 4.07, Poteter 18.77.

Foldigheden sees gennemsnitlig at have været størst i Romsdal, mindst i Søndmøre. Forskjellen mellem Fogderierne er imidlertid i saa Henseende ikke stor.

Som af Tabellen vil sees, saaes paa Søndmøre adskilligt tykkere end i de tvende andre Fogderier. Udsæden af Poteter pr. Maal varierer meget i de forskjellige Bygder. Udsæden af denne Rodfrugt er gennemsnitlig i Halse (Nordmøre) 15 Skjepper, i Sundalen (Nordmøre) 25.67 Skjepper, i Bolsø, Akerø, Sandø, Frænen og Bud (Romsdal) 16 Skjepper, i Eid (Romsdal) 22.4 Skjepper, i Harham (Søndmøre) 12 Skjepper, i Van-elven (Søndmøre) 28 Skjepper. Forskjellen skriver sig antagelig mest derfra, at i nogle Distrikter kløves Sættepoteten mere end i andre.

At Tabellen er ganske paalidelig, nærer jeg Tvivl om, i hvilken Henseende jeg skal bemærke, at Bønderne her i Distriktet i Almindelighed hverken maale, hvad de udsaa eller hvad de avle, og neppe heller have nogen sikker Rede paa Agerlandets Omfang.

Den samlede Udsæd og Avling inden Distriktet kan jeg af Mangel paa Materiale ikke opgive.

Heller ikke ser jeg mig istand til at oplyse, hvormeget Rug og Byg Distriktet indfører. Af Havre avles i Regelen det Tilstrækkelige til Befolkningens Behov. Havevæsenet staar antagelig saa omtrent paa samme lave Standpunkt som tidligere.

Nedenstaaende Opgave meddeler Oplysning om Høstens Udfald i hvert af de til Perioden hørende Aar:

1876. Kornhøsten gav et Middelsaars Udbytte, uanseet at Kvantumet maaske var mindre end sædvanligt. Kornet var fuldmodent og kom velbjerget i Hus.

Høavlingen var under et Middelsaars, hvad Kvantiteten angaar, men Foderet kom nogenlunde velbjerget i Hus og var kraftigt.

Potetesavlingen var over et Middelaar; ikke megen Sygdom hos Frugten.

1877. Kornavlingen meget under et Middelsaars. Aaret for en Del et Grønaar og Frostaar.

Høavlingen meget under et Middelsaars i Nordmøre og Romsdal; i Søndmøre Forholdet noget bedre.

Potetesavlingen under et Middelsaars.

1878. Kornavlingen et godt Middeleaaars.

Høavlingen over et Middelsaars.

Potetesavlingen et Middelsaars med Hensyn til Kvantitet, men den led af Tørraaddenhed.

1879. Kornavlingen lidt under et Middeleaaars i Havdistrikterne. I Fjorddistrikterne derimod over et Middelsaars.

Høavliugeu som Kornavlingen.

Potetesavlingen i Nordmøre og Søndmøre under et Middeleaaars; i Romsdal som almindelig. Frugten led paa mange Steder af Tørraaddenhed.

1880. Kornhøsten gav et Middelsaars Udbytte. Kornet kom velbjerget i Hus.

Høavliagen som Kornavlingen.

Potetesavlingen mislig.

2. Fædrift.

Skjønt den nys forløbne Femaarsperiode ikke i den Grad som den nærmest foregaaende har frembudt saa gunstige Betingelser for en lønnende Fædrift, tyder dog Et og Andet hen paa, at Distriktet ogsaa i hint Tidsrum har gjort Fremkridt, om end disse ikke kunue karakteriseres som meget fremtrædende.

Vistnok have Priserne paa Fedevarer i Femaaret staaet lavere end i Perioden 1871-1875; men nogen betydelig Nedgang i saa Henseende kan man ueppe med Føie sige har fundet Sted; i ethvert Fald have Priserne langt fra gaaet ned til, hvad de vare for en 12 á 15 Aar siden.

Hvad der foruden de gode Priser paa Kreaturer og paa Afdraat, i enkelte Distrikter ialfald, har bidraget mest til at øge Interessen for et fornuftigt Kreaturstel, turde maaske være Erfaringen om, at Fædriften gjennemsnitlig giver en rigere Afkastning end Jordbruget.

Hvorvidt Kreaturantallet i Perioden er forøget inden Amtsdistriktet, savner jeg Materiale til at oplyse.

Hvad angaar de med Hensyn til Driften i Femaaret indtraadte Forbedringer, skal jeg bemærke: Det har gaaet mere og mere op for Landmanden, at den tidligere saa almindelige Knapfodring er en daarlig Økonomi. Jeg tør imidlertid ikke modsige, hvad Fogden i Søndmøre ytrer i sin Beretning, at Fremgangen i saa Henseende overhovedet kun aabenbarer sig derved, at Sultefodring er gaaet over til Knapfodring. Den for en fornuftig og regningssvarende Fædrift saa skadelige Paasætning af formange Kreaturer til Vinterfodring er, skal jeg i Forbigaaende bemærke, endnu langtfra sjelden, og der vil ventelig endnu hengaa lang Tid, før der i saa Henseende indtræder nogen gennemgaaende Bedring i et Forhold, der foruden at lede til Knapfodring, ja til Sultefodring, ogsaa drager i Følge med sig den saa skadelige Vaarbeitning paa Hjemmarken, ligesom til en med Hensyn til Tid sammesteds for vidt dreven Høstbeitning.

I Indretningen af Fæhuse spores oftere Forbedringer. Ialfald har det været Tilfældet, at rummeligere, lysere og luftigere Kvægstalde overalt have været indrettede, hvor Forholdene af en eller anden Grund have nødvendiggjort Nybygning af saadanne. De af Udskiftning hyppigen fremkaldte Udflytninger have selvfølgeligen bidraget Sit til Nybygning af Fjose med tilhørende Ladebygninger.

I Smørtilvirkning maa jeg tro, st der er gjort ikke ubetydelige Fremskridt, især maaske i Søndmøre, hvor den i flere Distrikter tidligere har staaet meget tilbage. For Forbedring i Afdraattens Behandling har i Perioden nogle i Landhusholdningsselskabernes Tjeneste staaende omreisende Meieripiger virket i flere af Amtsdistriktets Bygder, og tør jeg ogsaa tro, at de ligesom de i Forbindelse med Dyrskuer, hvoraf flere aarliggen have været afholdte i Perioden, satte Udstillinger af Smør og Ost, ledsagede af Priemieuddelinger, i saa Henseende have haft en gavnlig Indflydelse. Om hvorvidt de Meiersker, der i Perioden have virket paa Søndmøre, have vundet nogen videre Paaskjønnelse, udtaler, finder jeg at burde bemærke, Distriktets Foged sig i sin Beretning tvivlende. „Pigernes Oplærelse og Anvendelse”, formener han, „forudsætter et Standpunkt meget høiere end det, de i Almindelighed ville forefinde”, og mener han videre, at „de, tildels ialfald, betragtes som farlige Repräsentanter for Udbredelse af Forandringer, der lede til Storkarvæsen. Det er derfor ikke blot Konerne, der betragte disse Reformatricer med Mistænksomhed og saaret husmoderlig Selvfølelse, men ogsaa Mændene.“

At, Meierskernes Stilling paa Søndmøre overhovedet er meget vanskelig, maa jeg med Fogden indrømme med Tilføiende, at dette ogsaa, dog formentlig i mindre Grad, gjælder, hvad angaar Amtets tvende øvrige Fogderier. Som Modsætning finder jeg dog at burde fremhæve, at de i flere Distrikter baade ere meget søgte og meget paaskjønnede.

Til mit Antagende om, at de nævnte Foranstaltninger have bidraget til at øge Sandsen og vække Interessen for et forbedret Kreatur- og Melke-

stel, finder jeg dog at burde knytte den Bemærkning, at det samme gjælder her som overhovedet med Hensyn til Forbedringer af hvilket som helst Slags, at den romsdalske Bonde, nærende en ikke ringe Mistænksomhed ligeoverfor alt Nyt, ikke anvender saadant i sin Bedrift uden efter langvarig Overveielse og grundig Prøvelse.

Af Ost produceeres en Del, men overhovedet kun af simple Slags.

Nogen extraordinær Foranstaltning til Kvægracernes Forædling er, saavidt vides, ikke truffen i Perioden.

Der er neppe i noget stort Omfang gjort Forsøg med Krydsning af fremmed Storfærace med Distriktets gamle. I sin Tid gjordes nogle Forsøg med Indførelse af Ayrshirekvæg; men jeg tror neppe, at den Erfaring, man har vundet om denne Races Skikkethed for de romsdalske Forhold, i nogen Almindelighed har fristet til at søge den bevaret. Ogsaa er gjort Forsøg med Indførelse til Distriktet af Kvæg af Telemarksracen. Dommen om, hvorvidt denne Race egner sig for Distriktet, ligesom om ikke dettes egen Race vilde vinde ved at blandes med samme, er endnu ubestemt. Støttende mig til mit Kjendskab til Forholdene anser jeg det forøvrigt sikkert, at den almindelige Mening her i Distriktet gaar i den Retning, at Bygdernes gamle Storfærace i det Store og Hele er den for Distriktet mest passende. Dyr af sidstnævnte Race antages at være smidigere og at have lettere for at komme frem i de paa flere Steder steile Havne-gange end Dyr af fremmed Race. Paa de flere Steder i Amtsdistriktet værende magre Beiter vil i ethvert Fald ikke en rigeligere og kraftigere Føde Krævende Dyrerace finde sig tilfredsstillt.

Hvorvidt man vil handle fornuftigt ved udelukkende at holde paa og gennem Indavl at søge forædlet Distriktets gamle Race, har jeg for min Del ingen bestemt Mening om. Vist er det, at den havendes Race ikke er konstant, og at der vil gaa meget lang Tid hen, førend den, al Omhu i vedkommende Henseende anvendt, kan blive det. Jeg for mit Vedkommende er ikke utilbøielig til at tro, at Indførsel af en konstant god fremmed Kvægrace vilde være at anbefale, naar vedkommende Dyr passe, eller dog gennem faa Generationer vilde bringes til at passe, for de her stedfindende Forhold. Disse ere, ialfald i Amtets indre Distriktur, ikke i nogen væsentlig Grad forskellige fra de tilsvarende i mange af Landets andre Egne, hvis Kvæg overhovedet er meget bedre i enhver Henseende end de, der i Almindelighed forefindes her i Distriktet - et Hensyn, der bringer mig i nogen Tvivl, om det virkelig er Naturforholdene, der medføre, at Kvæg af fremmed Race ikke ret har villet trives her i Amtet, og om det ikke snarere er den mindre omhyggelige Behandling og Røgt, der i dette bliver Kvæget til Del, som bærer Skylden for den vistnok temmelig udbredte Tro, at Kjører af hvilken som helst fremmed Race ikke passe for de romsdalske Forholde.

Racens Forbedring kræver forøvrigt og det selvfølgeligen, foruden en omhyggelig Opdræt, Omhu i Valget af Avlsdyr ligesom Skjønnsomhed med Paasætten af Kalve. At Distriktets Landmænd i nævnte Henseender

som oftest vise en bedrøvelig Ligegyldighed samt lade det mangle paa ønskelig Omtanke og Omhu, nærer jeg imidlertid, uanseet de paaviselige Spor paa bedre Forhold, megen Frygt for.

Min Bemærkning i forrige Femaarsberetning om, at Hesteracerne her i Amtet bære Præg af Tilbagegang, anser jeg mig berettiget til ved nærværende Leilighed at gjentage, med den Indskrænkning dog, at større Omhyggelighed i den senere Tid iagttages med Hensyn til Valg af Avlsdyr, især af Hingste. I sin Indberetning udtaler Fogden i Nordmøre, at Interessen for Hesteracernes Forbedring (i hans Distrikt) er i Stigende.

De høie Hestepriser have formentlig altfor meget fristet til Salg af de bedste og værdifuldste Avlsdyr ligesom til Opdræt iflæng af Foler til Paasætning.

Tvende for offentlig Regning anskaffede og her i Distriktet udstationerede Stamhingste af Fjordracen have i Perioden, det maa i ethvert Fald erkjendes, efterladt et Afkom, der sikkerlig vil forbedre Forholdet.

Med det af den ene af disse Hingste, der først var stationeret i Ørsten, senere i Sunnelven, producerede Afkom synes vistnok Almuen ikke at have været ganske tilfreds, men, som jeg har Grund til at tro, uden Føie.

Paa dette Sted finder jeg derhos at burde oplyse, at en Hesteudstilling i Perioden efter offentlig Foranstaltning har været afholdt i Stranden. Med Hensyn til Hesteracen udtaler Fogden i Søndmøre i sin Beretning, at den i fortrinlig Grad maa være nøisom og udholdende, naar den kan bevare sig til Trods for den usle Behandling, der hyppigt bliver den til Del med Hensyn især til Staldrum, Renholdelse og Røgt forøvrigt.

Aarlig afhændes mange Heste til fremmede Distrikter.

Faareracen er i mange Bygder ikke uvæsentligt forbedret, især ved Anskaffelse af større og ædlere Dyr, navnlig af Cheviotfaar, der, saavidt jeg har erfaret, er den Race, der fornemmelig har vundet Befolkningens Yndest.

Fogden i Romsdal udtaler, at Antallet af Faar, dels fordi Faareracen nu er større end tidligere, dels fordi Fodring gives rigeligere, men dels ogsaa fordi man finder Faareholdet mindre lønnende, hvor man ikke, som paa Øerne ude ved Havkanten, kan have Faarene ude om Vinteren, er aftaget.

Om Faareskabsyge har jeg, naar undtages fra nogle Distrikter i Søndmøre, hvor Sygdommen i de sidste Aar har udbredt sig noget, ikke i Perioden hørt videre Klage.

Holdet af Gjeder antages at være i Tiltagende i Romsdals Fogderi, medens det modsatte Forhold maaske finder Sted inden de tvende andre Fogdarier. Det største Antal Gjeder holdes dog fremdeles i Søndmøre, hvis klippefulde Havnegange særlig egne sig for denne Dyreart.

Loven om en Indskrænkning i Adgangen til at slippe Hingste m. M. i Fællesbeite bringes vistnok hist og her i Anvendelse, især for Væderes Vedkommende, men langtfra i den Udstrækning, som ønskeligt kunde være.

Den gennemsnitlige Værdi (Salgspris) af de forskellige Kreaturer angives i Femaarsperioden at have været: i Nordmøre for Arbejdsheste fra 120 til 300 Kr., almindeligst 200 Kr., i Romsdal fra 160 til 250 Kr., almindeligst 200 Kr., i Søndmøre fra 130 til 250 Kr., almindeligst 180 Kr.

Værdien paa Oxer varierer: i Nordmøre fra 30 til 80 Kr., sædvanligst 65 Kr., i Romsdal fra 40 til 80 Kr., almindeligst 60 Kr., i Søndmøre fra 40 til 50 Kr.; paa Kjør: i Nordmøre fra 50 til 75 Kr., almindeligst 60 Kr., i Romsdal fra 50 til 72 Kr., sædvanligst 60 Kr., i Søndmøre fra 40 til 60 Kr., almindeligst 50 Kr.; paa Ungnøt: i Nordmøre fra 20 til 35 Kr., i Romsdal fra 25 til 48 Kr., i Søndmøre fra 20 til 30 Kr.; paa Kalve: i Nordmøre fra 4 til 16 Kr., i Romsdal fra 10 til 20 Kr., i Søndmøre fra 3 til 16 Kr. Prisen paa Faar og Gjeder er sædvanligst i alle tre Fogderier respektive 8 og 10 Kroner.

Prisen paa Heste har i den nys forløbne Periode været noget lavere end i forrige ; det samme er ogsaa Tilfældet, om end i mindre Grad, med Hensyn til Prisen paa Storfæ.

Efter modtagne Opgaver har det gennemsnitlige Melkeudbytte om Aaret pr. Ko i Amtsdistriktet været:

Nordmøre Fogderi:

Sundalen	900	Potter.
Øksendalen	1,000	-
Strømsnæsset	800	-
Tingvold	880	-
Fredø	740	-
Øre	916	-
Kvernæs	1,000	-
Edø	800	-
Tustern	800	-
Aure	800	-
Halse	920	-
Stangvik	1,000	-
Surendalen	1,200	-
Rindalen	1,200	-

Gjennemsnitligt Melkeudbytte i Nordmøre 925 Potter.

Romsdals Fogderi:

Gryten	1,000	Potter.
Vold	1,000	-
Eid	900	-
V e ø	900	-
Næsset	1,000	-
Bolsø	877	-
Vestnæs	1,390	--

Akerø	800	Potter.
Sandø	800	-
Frænen	8 0 0	-
Bud	800	-

Gjennemsnitligt Melkeudbytte i Romdal 933 Potter.

Søndmøre Fogderi:

Sandø . . . , ,	700	Potter.
Harham	600	-
Borgud	800	-
Skodje . . ,	860	-
Ørskog	800	-
Stranden	750	-
Norddalen	800	-
Sunnelven.	900	-
Ulvsten	700	-
Herø . . ,	700	-
Hjørendfjord	900	-
Volden	1,000	-
Vanelven	700	-

Gjennemsnitligt Melkeudbytte i Søndmøre 785 Potter.

Opgaven viser, at det gennemsnitlige Melkeudbytte pr. Ko paa det nærmeste er lige stort i Nordmøre og Rondal, medens det i Søndmøre er ikke nbetydeligt mindre (ca. 15.7 Pct.).

Med Hensyn til disse Opgaver nærer jeg forøvrigt stor Frygt for, at de ikke ere fuldt paalidelige. Rent undtagelsesvis er det nemlig, at Folk paa Landsbygden maale sin Melk, og for de Mænd, der have erhvervet Opgaverne, har saaledes neppe nogen anden Udvei staaet aaben end at ansætte Melkeudbyttet paa et omtrentligt Skjøn. At Skjønnen er afgivet samvittighedsfuldt og saa godt som efter Omstændighederne muligt, tvivler jeg forresten ikke paa.

Fogden i Romsdal udtaler, at efter hans Formening er Melkeudbyttet noget større, end Opgaven udviser, medens Fogden i Søndmøre holder for, at Opgaven er misvisende i omvendt Retning.

Salg af levende Kreaturer er af megen Betydning for Sundalen, Gryten, Frænen, Hjørendfjord, af nogen Betydning for de øvrige Herreder, undtagen for Kvernæs, Edø, Tustern, Strømsnæsset, Tingvold, Fredø, Bolsø, Akerø, Bud, Norddalen, Stranden og Harham, hvor Salget angives at være af ringe eller ingen Betydning.

Salg av melk angives at være af nogen men ikke megen Betydning i flere af Amtets Herreder. Salg af Smør er af megen Betydning i Sundalen, Øksendalen, Rindalen, Grytten, Vold, Eid, Hjørendefjord, Sunnelven, Nordalen, Stranden og Vanelven.

Gjennemsnittspriserne paa Smør angives at have været i Nordmøre Kr. 9,77 pr. B i Romsdal og Søndmøre kr. 9.00.

Prisen på Melk har i Gjennemsnittet været 10 Øre pr. Pot

Den almindelige Vinterfodringen udgjør etter de modtagne Opgaver:

Herreder.	Hest.		Ko.		Sau og Gjed.	
	Hø.	Halm.	Hø.	Halm.	Hø.	Løvkjærrv.
	Skø.	Skø.	Skø.	Skø.	Skø.	Stykker.
Nordmøre Fogderi:						
Edø	10	1.1	5.5	2.3	0.9	-
Tustern	15.5	1.1	8.4	2.3	1.1	-
Aure	20	3.4	6.7	3.4	1.2	-
Kvernæs	16.7	-	5.6	2.3	1.3	15
Surendalen	28	2.3	10	3.4	2.3	30
Rindalen	28	2.3	10	3.4	2.3	30
Sundalen	16.7	9	8	4.5	1.7	150
Øksendalen	20	-	9	3.4	1.7	100
Tingvold	22.3	-	9	3	1.7	70
Strømsnæsset	18	-	6.7	2.4	1.7	30
Halse	22.3	1.2	7	1.7	2	-
Stangvik	22.3	1.2	9	2.3	2.3	-
Fredø	20	-	8	4.5	2.3	-
Øre	22.3	-	9	4.5	2.8	-
Romsdals Fogderi:						
Gryten	10	2	9	2	1	50
Vold	15.5	3.3	6.7	2.2	1.3	100
Eid	17.8	4.4	6.7	2.2	1.7	100
Vø	16.7	5.5	8.3	4.4	1.1	-
Næsset	20	0.5	9	1.5	1.5	50
Bolsø	15.5	-	6.7	3.3	1	50
Vestnæs	17.8	3.3	8.3	2	1.4	50
Akerø	11.1	3.3	5.5	3.3	1.1	-
Sandø	11.1	3.3	5.5	3.3	1.1	-
Frænen	11.1	3.3	5.5	3.3	1.1	-
Bud	11.1	3.3	5.5	3.3	1.1	-
Søndmøre Fogderi:						
Volden	14	-	5	2.3	2	50
Hjørendefjord	11	2.3	5.5	2.3	0.7	-
Herø	9	2	4	-	1	-
Ulvsten	10	1.1	4	1	0.6	-
Sunnelven	18	1.1	8	1.8	1.3	40
Norddalen	11	3.3	6.7	3.3	1.2	80
Stranden	11	3.3	6.7	3.3	1.2	60
Ørskog	9	1.7	5.5	4.5	1.2	-
Skodje	14	6.5	6.5	3.3	1.8	-
Borgund	6.5	2.2	4.5	3.3	1.3	-
Harham	9	9	4.5	4.5	1.2	-
Sandø	9	-	4	2	1	-
Vanelven	17	-	6	1.5	1.5	-

Af Tabellen fremgaar, at i Nordmøre gjennemgaaende fodres bedst.

Med Hensyn til disse Opgaver maa jeg udtale, hvad jeg foran har bemærket om Melkeudbyttet, at de efter min Formening langt fra ere paa-lidelige og heller ikke kunne være det som Følge af, at Bønderne her i Distriktet kun ganske undtagelsesvis have nogen Rede paa, hvormeget de benytte til Vinterfodring af sine Kreaturer.

En fornuftigere Foderblanding anvendes forøvrigt nu paa flere Ste-der, og anskaffes Hakkelsemaskiner hyppigere.

Noget Meieri har, saavidt jeg ved, ikke været i Drift i Perioden. Overhovedet spores der, med Hensyn til Fædriften og hvad med den staar i Forbindelse, kun svage Tegn til fornuftigt Samarbejde.

3. Skovdrift.

I Perioden have Priserne paa Træmaterialier været forholdsvis lave ; men Forholdet har antagelig ikke virket til nogen Indskrænkning med Hensyn til Hugst i Løvskoven og neppe engang til nogen væsentlig for Naaleskoveues Vedkommende.

At Salg af Skovmaterialier, uanseet de lavere Priser paa disse, i Perioden har foregaaet omtrent i samme Omfang som tidligere, forklares forresten lettigen af den, ialfald i den sidste Del af samme, stedfindende, vidt udbredte Pengemangel.

Omend Naaleskoven - nogen saadan af videre Betydenhed har Distriktet ikke - i Periodens Løb har været skaanet lidt mere end tidligere, saa nærer jeg dog med Fogderne Frygt for, at den ogsaa i denne Periode er gaaet tilbage, ialfald i de fleste Distrikter.

Som en Fremvæxten og Fremkomsten af al Slags Skov her i Di-striktet hindrende Omstændighed angives med fuld Føie den i vedkom-mende Trakter stedfindende uforsigtige Beitning for tidlig paa Foraaret, da Kreatnrerne af Mangel paa anden Næring ere henviste til at opæde den spredt spirende Skov.

Hvad angaar Løvskoven, da lider den derhos ganske overorden-tligt ved den indgroede Skik hos Landalmuen i Almindelighed, til Brændsel mestendels kun at benytte frisk huggede Træer, et Forhold, der selvfølgelig medfører, at en større Mængde deraf forbruges, end ellers vilde være Tilfældet.

Med Bemærkning, at der med Hensyn til Skovbestanden i Distriktet findar stor Forskjel Sted endog Nabobygder imellem, tillader jeg mig her at indtage Fogdernes Beretninger denne Materie vedkommende, i hvil-ken de fornødne Detailoplysninger -- mod disse har jeg intet Væsentligt at erindre - ville findes meddelte.

Nordmøre.

„Sam i min forrige Femaarsberetning meddelt, findes kun undtagel-sesvis i Rindalen lidt Granskov, medens de gjængse Træsort,er ere Furu, Birk, Or, Hassel og tildels Ask samt Selje eller Pil.

„Af Distrikterne er Kvernæs paa det nærmeste og Edø eller Smølen aldeles blottet for Skov, ligesom den nedre Del af Sundalen ikke har Skov til Bygningsmaterial eller Brændsel.

„Skoven opgives i Perioden at være gaaet tilbage i større eller mindre Grad i alle Fogderiets Distrikter, dog maaske med Undtagelse af Tingvold og Halse. Dette har dels sin Grund i det fortsatte Salg til Udhugst, og dels ere Skovene i flere Distrikter allerede saa medtagne, at de vanskelig kan taale den for det hjemlige Behov nødvendige Hugst uden yderligere at fortyndes. En ikke ringe Mængde maa Skoven desuden afgive til Forarbeidelse af Fiskekasser, Tøndestav og Tønbebaand. Til Fiskekasser og Tøndestav benyttes saagodtsom udeikkende Furu.

„Saaledes som Forholdet er nu, at Skovene aarlighaars gaa tilbage, og man maaske staar overfor Udsigten til inden et ikke saa fjernt Tidspunkt at maatte se hele Distrikter saagodtsom afskovede, ere Forholdsregler til Bedste for Skovenes Bevaring og forsvarlige Behandling i høi Grad nødvendige. En almindelig Lov, der beskyttede den tilbageværende Skov og i Særdeleshed „Væmskoven“, er særdeles at anbefale.

Vedpriserne have gennemsnitlig været: for Birkeved omkring Kr. 9.00 og for Furuved omkring Kr. 8.00 pr. Favn (Alens). Priserne ere saaledes noget lavere end i forrige Periode, da de forøvrigt vare ualmindeligt høie“.

Romsdal.

„De Distrikter, som endnu ere forsynede baade med Furu-og Løvskov til Distriktets Behov, ere Gryten, Eid, Veø, Bolsø, Næssel og Vestnæs. Volds Herred har kun Løvskov, naar undtages paa et Par Gaarde, hvor der findes Furu. De Distrikter, som ere bedst forsynede med Furuskov, ere Eid, Veø og Vestnæs; disse have ogsaa adskilligt Bygningstømmer og Skibsmateriale til Salg. Ogsaa fra Bolsø sælges endel Furutømmer eller deraf tilvirkede Materialier. Gryten sælger lidt Furuskov. Samtlige de foran nævnte Herreder, undtagen Gryten, sælge Løvskov til Brænde, samt Tønbebaand. Af de udensundske Distrikter er Sandø aldeles blottet for al Skov, Bud og Akerø for den allervæsentligste Del, medens den halve Del af Frærens Herred er forsynet med Løvskov til Brænde og har tillige endel til Salg. Furu til eget Brug findes paa nogle faa Gaarde i Fræren og paa et Par Gaarde i Akerø. Prisen paa Skovmaterialier har i Perioden staaet lavt, saa at Skoven vel i det Hele ikke er bleven saa stærkt medtaget som i forrige Femaarsperiode, men ikkedestomindre klages der fra næsten alle Distrikter, undtagen Vestnæs, over, at den er gaaet mærkbart tilbage, og det ikke blot Furuskoven, hvor Reproduktionsevnen paa de fleste Steder kun er ubetydelig, men ogsaa Løvskoven, hvis Reproduktion, ialfald i de indre Distrikter, er sikrere. Det er ikke blot overdreven Hugst, som ødelægger Skoven her i Distriktet, men kanske endnu værre er den stærke og hensynsløse Beitning. At uvorren Løvskogst virker meget ødelæggende paa Distriktets Løvskov, er sikkert.

„I de træbare Distrikter benyttes Torv til B r æ n d e. Tilstrækkelig og tjenlig Brandetorv findes næsten overalt. Ogsaa enkelte Steder i de indre Distrikter begynder man saa smaat at benytte Brændetorv. Det var at ønske, at Anvendelsen af dette Brændemateriale maatte vinde Indgang.

„Landhusholdningsselskabet har i sin Tjeneste en Torvmester, som reiser om i Distrikterne for at virke for Sagen og yde Veiledning i Torvdrift. Salg af Torv foregaar ikke.

„Af Brændeved forekommer i Handelen næsteu udelukkende Birk, som altid sælges i halv Alens Længde. Prisen varierede forrige Aar mellem Kr. 4.50 og 5.50 pr. Favn.

„Af Furuved forekommer ganske ubetydeligt i Handelen. Den sælges altid i hel Alens Længde, og var Prisen f. A. 4 á 7 Kr. pr. Favn.“

Søndmøre.

„Herom kan formentlig, til Forebyggelse af unødige Vidtløftighed, henvises til tidligere Indberetninger, alene med Tillæg af nogle faa Ord.

„Skodje, fremdeles det eneste Herred, der er selvhjulpent, har i Femaaret lidt ved den i 1878 indtraadte Nedgang i Prisen paa Tønder fra Kr. 2.40 lige til Kr. 1.00. De ogsaa iøvrigt sunkne Priser paa Træmaterialier have virket i samme Retning, samtidigt dog maaske til adskillig Beskyttelse for Skovene. Af Ved afhændes ikke ubetydelige Kvanta foruden fra Skodje tillige fra Ørsten, Hjørendfjord, endmere Norddalen, ogsaa fra Ørskog til en Pris af i 1876-1877 indtil Kr. 9, senere Kr. 8 pr. Favu halv Alens Birkeved i Aalesund. Or og Furu kuns ubetydeligt.

„I Volden er den prisværdige Bedrift med Baadbyggeri fremdeles fortsat i Birkedalen, maaske i større Omfang end tidligere, paa den ene Side, fordi Prisen paa Træmaterialier er sunken, og paa den anden fordi den i forrige Periode foretagne Forandring af Søndmørs-Otringen til to-mastet Baad er skredet fremad.

„Plantning af Skov har i en Række af Aar været drevet og fremdeles fortsat paa Gaarden Nedregaard i Borgund, i det Hele med Held (Furu, Lærketræ, Birk, tildels Gran). En Del af Borgunds Præstegaards Grund, Borgundgavlen kaldet, er taget under forstlig Behandling. I Norddalen, hvor i det Hele Sandsen for rationel Landhusholdning synes vakt, ere ogsaa mindre Strækninger besaaede med Skov (paa Gaarden Lingaas). Det samme siges at være Tilfældet i Volden.

„Torv er, med Undtagelse af i de indre Fjordbygder og Skodje, fremdeles det hovedsagelige Brændemateriale. Nogen Forandring i Driften vides ikke at være indtraadt“.

Til Beretningerne tillader jeg mig at føie:

I 1878 blev en Planteskole for offentlig Regning anlagt ved Molde. Efter erhvervede Oplysninger solgtes fra denne i 1880 - det første Aar, da Salg foregik - ca. 140,000 Stkr. Træer, hvoraf dog kun en mindre Del afhændedes til Brugere inden Amtsdistriktet.

Kun undtagelsesvis have forøvrigt de kjøpte Trær været benyttede til Planting paa mere eller mindre avskovede Strækninger. Det meste har været anvendt til Hegn og Alléanlæg.

I hvert af Distikterne Akerø og Borgund er i Perioden for offentlig Regning anlagt større Skovplantninger.

Paa Nedregaard i sidstnævnte Distrikt har en Privatmand gjort sig fortjent ved at beplante med Skov en større, tidligere ganske afskovet Strækning, og have hans Forsøg i saa Henseende været kronede med Held.

Foranlediget ved en i den af Fogden i Nordmøre afgivne Beretning forekommende Ytring, finder jeg mig opfordret til at bemærke, at jeg for Amtets Vedkommende anser en Lov om Skovvæsenet for særdeles ønskelig, forudsat at den indeholder Bestemmelser, der foruden at være praktisk gennemførlige ere virksomme for Øiemedet at bevare Skoven og tillige, alle Hensyn tagne i Betragtning, ere hensigtsmæssige.

Den i min forrige Beretning omhandlede, for Landhusholdningsselskabets Regning oplærte Torvmester har i Femaaret været i fuld Virksomhed, og har han været baade meget søgt og meget paaskjønnet.

Hans Virksomhed har ikke været indskrænket alene til de paa Brændeved fattigere og tildels saadan aldeles manglende Distrikter. Selv i Bygder, hvor fornøden Brændeved haves, er man tildels kommen til den Anskuelse, at Torv er et billigere Brænde end Ved. Af Torvmesterens Beretninger fremgaar, at Brændtorvmyr i flere Bygder findes endog i rigelig Mængde.

Ved skjønnsom Behandling af denne ville upaatvileligt ogsaa skovfattigere Bygder for en længere Fremtid sikres mod Mangel paa fornødent Brænde. Ogsaa for en fornuftig Afbenyttelse af Brændtorvmyrene er det paa mange Steder stedfindende Jordfællesskab en stor Hindring, idet samme ofte medfører, at de drives paa Rov.

Tømmerflødning af nogen Betydning foregaar kun gennem et Par Vasdrag i Surendalen. Efter en fra dette Distrikts Lensmand meddelt Opgave er i Perioden gennem disse flødet ca. 6,000 Tylvter 5 Alens Tømmer. Flødningsomkostningerne angives at andrage til 2 Kr. pr. Tylvt paa en Distance af mellem 30 og 40 Kilometer.

4. Fiskeri.

De vigtigste af Amtets Fiskerier er Vaartorskfiskeriet, idet samme afgiver ikke alene det største, men ogsaa det sikreste og mest aarvisse Udbytte.

Efter Fogdernes Beretninger hidsættes følgende Opgave over dette Fiskeris Drift og Udbytte i deu nys forløbne Femaarsperiode :

Aar.	Antal Baade.	Antal Mand- skaber.	Udbytte i Stykker Fisk.	Antal Tønder Rogn.	Antal Tønder Lever.	Samlet Penge- udbytte i Kroner.
Nordmøre:						
1876.	772	4,500	1,755,300	2,330	3,394	693,460
1877.	871	4,768	2,683,780	3,740	4,370	812,142
1878.	794	4,326	2,357,500	1,505	3,334	629,120
1879.	972	5,087	2,131,900	2,105	3,350	509,700
1880.	970	4,997	3,371,100	4,290	7,160	755,010
Tilsammen i Femaaret	4,379	23,678	12,299,580	13,970	21,608	3,399,432
I Gjennemsnit i Femaaret	876	4,735	2,459,916	2,794	4,321	679,886

Romsdal:						
1876.	211	1,396	508,000	300	840	210,580
1877.	262	1,728	874,300	1,450	2,000	349,720
1878.	258	1,734	871,000	900	2,100	319,367
1879.	315	2,079	885,000	1,000	1,800	265,530
1880.	312	2,053	1,600,000	2,000	3,700	384,000
Tilsammen i Femaaret	1,358	8,990	4,738,300	5,650	10,440	1,529,197
I Gjennemsnit i Femaaret	271	1,798	947,660	1,130	2,088	305,839

Søndmøre:						
1876.	1,187	7,686	2,400,000	4,500	6,500	1,280,000
1877.	1,175	7,471	3,900,350	6,590	11,606	1,927,260
1878.	1,195	8,334	3,040,700	5,560	10,400	1,061,085
1879.	1,183	8,021	3,459,215	5,530	9,750	964,000
1880.	1,252	8,370	4,589,230	7,650	12,431	1,229,639
Tilsammen i Femaaret	5,992	39,882	17,389,495	29,830	50,687	6,461,984
I Gjennemsnit i Femaaret	1,198	7,976	3,477,899	5,966	10,137	1,292,397

I Amtet:						
1876.	2,190	13,582	4,663,300	7,130	10,734	2,184,040
1877.	2,308	13,967	7,458,430	11,780	17,976	3,089,122
1878.	2,274	14,394	6,269,200	7,965	15,834	2,009,572
1879.	2,470	15,187	6,476,115	8,635	14,900	1,739,230
1880.	2,534	15,420	9,560,330	13,940	23,291	2,368,649
Tilsammen i Femaaret	11,776	72,550	34,427,375	49,450	82,735	11,390,613
I Gjennemsnit i Femaaret	2,355	14,510	6,885,475	9,890	16,547	2,278,122

Med Hensyn til foranstaaende Tabel skal jeg oplyse, at Fogden i Søndmøre i sin Opgave har anført Tran, og det i Hektoliter, medens Fogderne i Nordmøre og Romsdal have opgivet Udbyttet af Lever, og det i Tønder. For at opnaa Ensartethed i Opgaven har jeg for Søndmøres Vedkommende omskrevet Hektoliter til Tønder og konverteret Tran til Lever, idet jeg ved Beregningen er gaaet ud fra, at der paa 1 Tønde Tran gaar 1 5/8 Tønde Lever.

I Opgaven er Udbyttet beregnet efter Prisen paa Fisken i rund Tilstand. Med Hensyn hertil har Fogden i Romsdal bemærket Følgende:

„Denne Beregningsmaade er imidlertid neppe korrekt for dette Distrikt; thi det er kun en ganske ubetydelig Del af det opfiskede Kvantum, som paa de egentlige Fiskevær af de fremmede Fiskere afhændes i rund Tilstand fra Søen, og dette Salg er næsten udelukkende indskrænket til Snøre- og Linefisk, der er mindre værdifuld end Garnfisk, hvortil kommer, at Prisen paa Fisken i rund Tilstand bestemmes ved Fiskets Begyndelse. Den allervæsentligste Del af Fisken tilvirkes af Fiskerne selv til Klipfisk, hvis Pris bestemmes ved Leveringen i Slutningen af Mai Maaned, da man har Oversigt over Landets samlede Produktion.

„Naar man vilde beregne Pengeudbyttet af Torskefiskeriet, vilde det formentlig give et tilnærmelsesvis rigtigere Resultat at lægge Prisen paa Klipfisk, Rogn, Lever (eller Tran) samt Fiskehoveder og Rygge til Grund for Beregningen, selvfølgelig med Fradrag af Udlæg til Salt samt Flæknings- og Tørringsomkostninger.

„Priserne paa de respektive Produkter have i Perioden stillet sig saaledes:

Aar.	Pr. Vog Klipfisk.	Pr. Td. Rogn.	Pr. Td. Lever.	Pr. 100 Torske- hoveder.	Pr. 100 Rygge.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1876	6.80	40	32	1.00	0.25
1877	5.60	20	36	1.00	0.25
1878	6.00	16	32	1.00	0.25
1879	4.40	20	24	1.00	0.25
1880	3.50	18	26	1.00	0.25

„Naar man regner, at der gaar 1000 Stkr. Fisk paa 60 Vog Klipfisk, at der til 1000 Stkr. Raafisk medgaar 5 Tdr. Salt à Kr. 4.40, at Flækningsomkostningerne udgjøre 5 Kr. og Tørringsomkostningerne 18 Kr. pr. 1000 Fisk, faar man ud, at Torskefisket i Perioden har givet saadant Udbytte:

Aar.	Klipfisk.	Rogn.	Lever.	Hoveder.	Rygge.	Samlet Udbytte.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1 8 7 6	184,404	12,000	26,880	2,400	750	226,434
1877.	254,422	29,000	72,000	4,000	1,000	360,422
1878.	274,365	14,400	67,200	4,000	1,000	360,965
1879.	193,815	20,000	43,200	4,500	1,125	262,640
1880.	264,000	36,000	96,200	10,000	2,500	408,700
Tils i Femaaret	1,171,006	111,400	305,480	24,900	6,375	1,619,161
I Gjennemsnit aarlig	234,201	22,280	61,096	4,980	1,275	3 2 3 , 6 3 2

„Jeg skal dog bemærke, at Udbyttet i 1880 ved denne Beregning vistnok er bleven for høi, da Fisken i dette Aar ved det uheldige Veir, som indtraf under Tørringen, blev meget forringet og tabte i Vægt, saa at man neppe fik mere end 52 Vog af 1,000 Fisk. Jeg antager derfor, at min Beregning for dette Aar er ca. Kr. 15,000 for høi.“

Efter den af Fogden opstillede Beregning (Hensyn taget til de deri omhandlede Kr. 15,000, hvormed Udbyttet for 1880 antages at være for høit ansat) skulde altsaa Udbyttet af Torskefisken for Romsdal i Perioden have udgjort ca. Kr. 75,000 mere, end min Opgave udviser.

Antager man, at Fogdens Beregningsmaade giver et paalideligere Resultat, Noget, jeg ikke er utilbøielig til at tro, vil det samlede Udbytte af Amtets Torskefiske i Perioden selvfølgelig blive noget større, end min Opgave udviser. Det er nemlig Tilfældet, at en stor Del af Fisken baade i Søndmøre og Nordmøre ligesom i Romsdal virkes til Klipfisk af Fiskerne selv. I hvilken Udstrækning dette er Tilfældet, savner jeg imidlertid Oplysning om, og kan jeg saaledes ikke med nogen tilnærmelsesvis Sikkerhed angive, hvor stor Forøgelsen efter den nævnte Beregningsmaade vilde blive for det hele Amtsdistrikt.

Ifølge min foranstaaende Opgave har det opfiskede Kvantum været mindst i Periodens første Aar, hvorimod Pengeudbyttet har været mindst i 1879

Prisen paa Fiskevarer, som i forrige og Begyndelsen af denne Periode var høi, har i de sidste Aar været dalende.

Aaret 1880 med et Kvantum Fisk af over det dobbelte mod 1876 viser kun et Pengeudbytte af Kr. 2.368,649 mod Kr. 2.184.040 for sidstnævnte Aar. Priserne sees saaledes i Slutningen af Femaaret at være gaaet ned til henimod det Halve mod hvad de vare i Begyndelsen af Perioden. Dette Forhold forklarer, at det samlede Pengeudbytte af Torskefisken i Femaaret 1876-1880, Kr. 11.390.613, er 3-400.000 Kroner mindre end i forrige Periode, da det udgjorde Kr. 11.725.980, uagtet det opfiskede Kvantum sikkerligen var adskilligt større i førstnævnte Tidsrum end i sidstnævnte. Det er dog neppe alene de lavere Priser, der have

bevirket det i Forhold til Kvantummet mindre Pengendbytte. Fiskens Fedme og det relative Udbytte af Lever og Rogn har aftaget Aar for Aar.

Ved at sammenligne Pengeudbyttet for Aarene 1876-1880 med det for Aarene 1871-1875 Stiller Forholdet for de specielle Fogderiers Vedkommende sig saaledes :

For Nordmøre Kr. 634.000 mindre Udbytte i 1876-1880 end i den anden Periode, for Romsdal Kr. 428.000 større, for Søndmøre Kr. 129.600 mindre.

Antallet af de i Fisket deltagende Baade og Mandskaber er i Perioden forøget med henholdsvis 1,000 og 3,100 mod forrige Femaar. Antallet har i Gjennemsnit ndgjort for perioden 1876-1880 2,355 Baade og 14,510 Mand pr. Aar mod 2,151 Baade og 13,885 Mand pr. Aar i den nærmest foregaaende.

I Forhold til den fiskende Almue og de benyttede Baade har altsaa Pengeudbyttet af det heromhandlede Fiskeri for det hele Amtsdistrikt været mindre i den heromhandlede Periode end i den modsvarende.

Som Følge af det større Antal Baade og den større Mandskabsstyrke, som i Femaaret har været anvendt til Torskefisket, have selvfølgelig ogsaa flere Redskaber været benyttede. Forøvrigt er det ogsaa Tilfældet, at ialfald Garnfiskerne i den senere Tid meget almindeligt udsætte flere Redskaber pr. Mand, end før har været Skik og Brug.

I det foranberegnete Udbytte er ikke indbefattet det fra Aalesund drevne Hankfiske, der vil blive omhandlet i Beretningen for denne By. Naar i Aalesunds Byfogeds Beretning angives, at Udbyttet af Søndmørsfisket i 1880 udgjorde 5 Millioner Stkr. Torsk, medens Udbyttet for det nævnte Bar efter vedkommende Fogeds Opgave kun skulde være ca. 4,600,000, skriver dette sig formentlig fra, at Fogden ikke er kommen i Besiddelse af nøiagtige Opgaver over hvad de, der ro fra Aalesund, have fisket. Af en lignende Misvisning nærer jeg nogen Frygt for, at ogsaa Opgaverne for Nordmøre lide, i hvilken Henseende bemærkes, at det er mig bekjendt, at der i Periodens sidste Del er drevet et ikke ubetydeligt Fiskeri fra Kristiansund. Henseet hertil anser jeg det muligt, at det samlede Pengeudbytte af Torskefisket i den forløbne Periode ikke er mindre og i ethvert Fald ikke betydeligt mindre end i Femaaret 1871 - 1875.

Fisket drives dels med Garn, dels med Line og dels med Haandsnøre. For Garn og Line begynder i Almindelighed Fisket i Slutningen af Januar eller Begyndelsen af Februar. Garnfisket ophører i Regelen i Midten af Marts, efter hvilken Tid blot fiskes med Line og Snøre. I Almindelighed er alt Skreifiske sluttet omkring medio April.

Ved Siden af Baadene bruges ved Søndmøre ikke saa faa Skøiter, der for Størstedelen høre hjemme i Aalesund og i Sverige. Nogle faa høre hjemme i Landdistriktet. Ogsaa i Romsdal har i Perioden til Fiskeriet været anvendt nogle faa Skøiter, medens saadanne, saavidt vides, endnu ikke ere komne i Brug i Nordmøre.

Om Antallet af de i hvert Aar af Perioden benyttede Skøiter har

jeg ingen sikker Oplysning. Hvad jeg med Vished kan sige, er, at deres Antal i Søndmøre aarlighaars forøges.

Med Hensyn til Baadformen angives at være indtraadt den Forandring, at den tidligere saa almindeligt benyttede Otring oftere ombyttes med Listerbaaden eller en anden lignende Baadform. Paa Søndmøre er det derhos fremdeles Tilfældet, at Enkelte omrigge sine Baade til tomastede med Skandæk og flere Seil (de saakaldte Møringer).

Støttende mig til Søndmøre Fogeds Beretning finder jeg videre at burde oplyse, at man i nævnte Distrikt har begyndt st finde Otringen dels for stor og uhaandterlig i knapt Farvand og Modvind, dels forsaavidt for stærkt bemanded, som der bliver Saamange at dele Udhyttet paa, hvorfor man har begyndt til „Fiskeriet“ at anvende Seksringer o : otteaarede Baade forsynede med kun 4 Rum, konstruerede i nogen Grad efter Listerbaaden som Forbillede, men riggede som Møringer.

I sin Beretning meddeler derhos nævnte Foged, at Fiskerne i hans Distrikt ved Siden af de andre Baadformer benytte de saakaldte Søringer, det er Baade, riggede og formede efter Listerbaaden som Mønster, med 5 Mands Besætning.

Jeg har foran bemærket, at en væsentlig Del af Fisken tilvirkes af Fiskerne selv og afsættes til Kjøbmændene virket til Klipfisk.

Med Hensyn til Klipfisktilvirkningen bemærker Romsdals Foged, at Almuen staar temmelig lavt, og at der i saa Henseende spores en mærkbar Tilbagegang i Modsætning til, hvad Forholdet var i ældre Tider. De væsentligste Feil med Hensyn til Produktets Tilvirkning angiver han at være, at ved Flekningen ikke bortskjæres tilstrækkeligt af Rygbenet, at Fisken skjæres forlidet op under Flækningen, at der bruges for meget Salt, og fornemmelig, at Fisken ikke tilstrækkeligt presses og tørres. Aarsagen til dette mislige Forhold formener han, foruden mulig Mangel paa Kyndighed hos Tilvirkerne, at være den i senere Tid stedfindende overdrevne Konkurrence mellem Handelsmændene om at faa sig tilforhandlet Fisk, hvilket forleder Almuesmanden til at tilvirke Fisken paa en Maade, hvorved han opnaar en større Vægt og derved en større øieblikkelig Fortjeneste.

Skøitefisken angives i Regelen at staa tilbage i Godhed for anden Fisk, hvortil Grunden skal være den, at samme i Almindelighed behandles paa en mindre omhyggelig Maade. Naar Fiskerne med sine Skøiter ere komne ud paa Bankerne, blive de, skal jeg i saa Henseende bemærke, i Regelen liggende der, indtil de have faaet fuld Last, hvortil ofte medgaar flere Døgn, og er det saaledes let forklarligt, at Fisken, der i usløet Tilstand bliver stuvet i Fartøierne, efter deri at have henligget maaske en 3 à 4 Døgn, førend den befries fra Indvoldene og kommer i Salt, maa tabe meget i Godhed. I Regelen staar ogsaa Skøitefisk i lavere Pris end Baadfisk.

Det i Lov af 6te Juni 1878 omhandlede Opsyn under Torskefisket ved Søndmøres Kyster har i Periodens 2 sidste Aar været i Virksomhed i den Udstrækning, som de til Øiemedet bevilgede Midler have givet Adgang til. Om denne Foranstaltnings Hensigtsmæssighed kan jeg paa Grund af

den korte Tid, hvori Opsynet har været i Virksomhed, ikke udtale mig med nogen Sikkerhed.

Med Hensyn til nævnte Lov angiver Fogden i Søndmøre, at den for den fiskende Befolkning var en stor Skuffelse, og at den derfor i Begyndelsen i lige Grad af den fiskende Befolkning og af Handelsstanden blev modtaget med stærk Uvillie, endog med Haan, men at denne Opfatning dog har undergaaet betydelig Forandring. At et saadant Omslag i Opfatningen er indtraadt, tør jeg ikke modsige, men lade ubemærket vil jeg dog ikke, at ogsaa jeg leilighedsvis, ved Samtale med Søndmørefiskere, har søgt Oplysning om Forholdet, og at jeg aldrig af disse har hørt Lovens Bestemmelse om Opsyn paa Havet ved blandt Fiskerne selv valgte Mænd omtalt med nogen Anerkjendelse; men vel, at der ikke spores nogen heldig Virksomhed fra Vedkommendes Side, og at man finder disses Passivitet at være en ganske naturlig Følge af, at der ikke er tilsagt dem nogen Godtgjørelse for det Arbeide, man vil have dem paalagt. Vist anser jeg det derhos at være, at vedkommende Tilsynsmænd ere meget forargede over, at de ikke ligesaa vel faa nogen Godtgjørelse som de med Station paa Landet ansatte Opsynsmænd.

Sommer- eller Fedsildfisket er med Hensyn til Vigtighed det næste i Rækken af Amtets Fiskerier. -

Efter de modtagne Opgaver har i Perioden Udbyttet af nævnte Fiske udgjort :

Aar.	Nordmøre.		Romsdal.		Søndmøre.		Amtet.	
	Tdr.	Pengeværdi.	Tdr.	Pengeværdi.	Tdr.	Pengeværdi.	Tdr.	Pengeværdi.
	Kr.					Kr.		Hr.
1876.	63,390	482,656	28,700	191,860	17,000	172,500	109,090	847,016
1877.	11,646	55,732	14,150	51,880	17,800	130,000	43,596	237,612
1878.	4,032	33,475	9,200	67,200	2,700	30,000	15,932	130,675
1879.	34,429	253,410	10,700	40,240			45,129	293,650
1880.	13,370	244,630	15,410	192,460	2,400	24,500	31,180	461,590
Tilsammen i Femaaret	126,867	1,069,903	78,160	543,640	39,900	357,000	244,927	1,970,543

Som det vil sees, har Fisket faldt meget forskjelligt, ikke alene i de enkelte Aar af Perioden, men ogsaa i de forskjellige Distrikter.

Størst har Fiskeudbyttet været i Nordmøre, mindst i Søndmøre. For Nordmøre viser Aaret 1876 et meget godt Resultat; alene for dette Aar udgjorde det der Opfiskede Kvantum omtrent ligesaa meget som i Periodens 4 sidste Aar tilsammen. I 1879 slog Fisket i Søndmøre ganske feil, medens

det i Nordmøre i samme Aar slog ret godt til og i Romsdal dog gav noget Udbytte.

Ved en Sammenligning af Opgaverne i de tvende Perioder vil man finde, at i den sidst forløbne er opfisket: i Nordmøre ca. 73,300 Tønder, repræsenterende en Værdi af ca. Kr. 701,900, mere end i Perioden 1871-1875, i Romsdal og Søndmøre henholdsvis 21,506 og 27,600 Tønder mindre, repræsenterende en Værdi af Kr. 144,600 og Kr. 227,400.

For det hele Amtsdistrikt udgjør det i Perioden opfiskede Kvantum Fedsild 24,200 Tønder, til en Værdi af Kr. 330,000, mere end i den nærmest foregaaende.

Til hvad Fedsildfisket i Romsdal har indbragt maa forøvrigt lægges Udbyttet af Brisling- og andet Smaasildfiske, anslaaet til Kr. 20,100.

Resultatet maa saaledes siges i det Hele at have været tilfredsstillende, i ethvert Fald i Forhold til flere tidligere Perioder.

Silden fiskes dels med Garn og dels med Not. Sidstnævnte Redskab er meget kostbart, og er det ikke nogen ubetydelig Kapital, som Udrustningen til Notfangsten kræver. Silden er i Regelen en flygtig Gjæst, hvis Tilsynekomst ofte er meget usikker, og hvis Ophold paa Stederne ofte er meget kortvarigt. Ikke saa ganske sjældent søge Fiskerne Silden forgjæves, og det mangen Gang efter at have tilbagelagt lange Veie. Sildfisket begynder sædvanligvis i August, ja undertiden endog i Juli og vedvarer ud i Oktober, ja stundom endog længere. Den bedste og kostbareste Tid af Aaret gaar saaledes i Almindelighed med for Deltagerne i Fisket, især for de af dem, aom drive Fangst med Not, og der kan vel reises Tvivl, om den ofte saa lunefulde Bedrift i det Store og Hele svarer Regning. Det er vel sandt: slaar Fisket til, har Fiskeren god Erstatning baade for Redskaber, anvendt Tid og Møie; men under det modsatte Forhold sættes Deltagerne meget tilbage, især naar Fisket falder ind under Aantiden. At Notfiskere nu for Tiden, hvad for mange Aar tilbage ingenlunde var saa sjældent, reise ud paa Sildtur paa det uvisse, sker dog kun mere undtagelsesvis, og ere saaledes disse Fiskere ikke længere i den Grad som før udsatte for at kaste Tiden bort.

Det meget billigere Udrustning krævende Garnfiske giver ofte et sikrere, om end ved enkelte Leiligheder et langt mindre, Udbytte end Notfisket. Notfiskere ere forøvrigt paa sine Ture altid forsynede med Garn til Brug efter Omstændighederne. Med Sildegarn er i stor Almindelighed den Del af Distriktets Almue, der ikke bor altfor langt fra Søen, Gaardbrugere, Husmænd, Kaarmænd, Strandsiddere, ja endog Løskarle, noksaa vel forsynet.

Uagtet den Usikkerhed, der er forbunden med Sildefiskeriet, maa dette dog erkjendes fra en vis Side at have stor Betydning, idet ved samme erhverves en for Bondehusholdningen som ganske nødvendig anseet Artikel, hvorhos Bedriften i pengeknappe Tider kan give en ønskelig Indtægt, som vanskelig kan skaffes tilveie paa anden Maade.

I Fedsildfisket inden Amtsdistriktet deltager saagodtsom ingen

C. No. 2. XV.

fremmede Fiskere, medens paa den anden Side Amtets Fiskere til Fangst af Sild af og til søge hen til fremmede Distrikter.

V a a r s i l d f i s k e t, der i Perioden alene har foregaaet i Søndmøre, har ikke været af megen Betydning. Med Hensyn til dette Fiske oplyser Fogden, at i Femaaret er opfisket Sild til en samlet Værdi af 176,000 Kr., af hvilke 160,000 Kr. falder paa Periodens 2 sidste Aar.

Ifølge de modtagne Indberetninger har L a x e f i s k e t i Perioden givet et Pengeudbytte : i Søndmøre af 39,400 Kr., altsaa gennemsnitlig 7,880 Kr. om Aaret; i Romsdal 43,583 Kroner, i Gjennemsnit aarlig 8,717 Kr.; i Nordmøre 104,340 Kr., gennemsnitlig 20,868 Kr. om Aaret, derunder indbefattet den Afgift, som enkelte Englændere betale for Leie af Laxeelve etc. Til Opgaven for Romsdal kommer ca. 2,400 Kr., udgjørende en lignende Afgift.

Brugen af Kilenot og andre selvfangende Redskaber har i Perioden været indskrænket til Tiden fra Mandag Aften til Torsdag Aften.

Sommerfisket efter Torsk, S e i, Lange, Brosme og K v e i t e m. m. repræsenterer ikke ubetydelige Værdier. Efter de for hvert Aar indkomne Opgaver har dette Fiske i Perioden givet et Udbytte for Nordmøre af 145,000 Kr., for Romsdal af 74,346 Kr. og for Søndmøre af 646,000 Kr.

Antagelig ere Opgaverne over Udbyttet af sidstnævnte Fiske mindre at stole paa.

Hummerfisket angives i Nordmøre og Romsdal at have været af liden Betydning. I Søndmøre angives at være opfisket i Perioden for en 17 à 18,000 Kroner. Fisket er aftaget, antageligen paa Grund af at Hummeren har været efterstræbt i overdreven Grad.

Ø s t e r s f i s k e t har været i stadigt Aftagende og har givet. et Udbytte, der neppe er Omtale værd.

Det hverdagslige Fiske - drives med Garn, Not, Line og Snøre - er af megen Betydning for Distriktet, idet samme yder et ikke uvæsentligt Bidrag til Husholdningerne.

Ferskvandsfiskeriet, er, Laxefiskeriet sat ud af Betragtning, af saare, ringe Betydning.

5. Bergværksdrift.

Noget Bergverk har i Perioden ikke været i Drift inden Amtet. I Nordmøre angives der at være skjærpet paa flere Steder, men nogen Drift har ikke været forsøgt.

Den tidligere saa udbredte Skjærpefeber angives at have aftaget i Romsdal, medens der er Tegn til, at den er i Tiltagende i Søndmøre.

6. Fabrik- og Industrianlæg.

Af saadanne forefandtes ved Femaarets Udgang følgende inden Amtets Landdistrikt:

- I Tingvold: Nordmøre Trælastforretnings Dampsag og Høvleri, sysselsættende 45 Arbeidere, deri indbefattet Bestyrer, Opsynsmand etc.
- Sundalen: Sandvikens Sagbrug, sysselssættende 18 Arbeidere.
 - Fredø: Kvalvik Guanofabrik, sysselsættende 10 Arbeidere, og Kvalvaag Teglbrænderi 8 Arbeidere.
 - Kvernæs : Kristvik Guanofabrik sysselsættende 32 Arbeidere;

Kristvik Tønde- og Kassefabrik	-	68	do.
Bølgens Bryggeri	-	20	do.
Bølgens Møllebrug	-	5	do.
Dale Guanofabrik	-	2	do.
Dale Smede- og Maskinværksted	-	3	do.
Vaagsbø Møllebrug	-	3	do.
Strøms	-	4	do.
Honningsø Tranbrænderi	-	8	do.
Aarsbogs	-	9	do.
Haaholms	-	3	do.
Lille Sandø	-	3	do.
Grips	-	8	do.
 - Aure: Aure Korn- og Grynmølle, 1 Mand.
 - Edø: 11 Tranbrænderier med fra 1 til 3 Arbeidere paa hvert.
 - Stangvik : Ansnæs Sagbrug, sysselsættende 15 Arbeidere, Øien Sagbrug 12 Arbeidere og Ulvunds do. 2 do.
 - Halse: Megaards Sagbrug, sysselsættende 5 Arbeidere.
 - Surendalen : Follerø Sagbrug, - 14 do.
Hægset Teglværk, - 10 do.
2 Garverier med henholdsvis 3 og 1 Arbeider;
1 Farveri, sysselsættende 2 Arbeidere.
 - Rindalen : 2 Farverier, sysselsættende henholdsvis 3 og 1 Arbeider;
2 Sagbrug - hvert 2 Arbeidere.

Romsdal:

- I Gryten: Næs nye Teglbrænderi (Ringovn) opført i 1880, sysselsættende 5 Arbeidere.
- Vold: Volds Sagbrug, sysselsættende 2 Arbeidere.
 - Eid: Frisvolds do. - 5 do.
Hamre do. - 3 do.
Torviks do. - 2 do.
Hamre Tøistampe - 1 do.
Søberg Barkmølle - 1 do.
 - Veø: Romsdalsviks Kalkbrænderi, sysselsættende 4 Arbeidere;
Ottetads do. - 6 do.
Vaagsæter Sagbrug - 12 do.

I Næsset : Meisal Sagbrug, sysselsættende 8 Mand (nedrevet i Slutten af 1880).

- Bolsø:	Elvebakkens Fyrstikfabrik, sysselsættende	50	Arbeidere.
- Sandø:	Lyngvær Damptranbrænderi, -	2	do.
	Sandø do. -	2	do.
- Akerø:	Rinderø do. -	7	do.
	Smaage do. -	2	do.
	Husø do. -	4	do.
	Ona do. -	3	do.
- Bud:	Bud do. -	2	do.
	Gule Guanomølle -	2	do.
- Frænen:	1 Damptranbrænderi -	3	do.

Om Hellands Skibsværft i Vestnæs, hvor tidligere udfoldedes en ikke ubetydelig Virksomhed, oplyser Fogden i Romsdal, at det i Femaaret har været omtrent nedlagt, idet der paa samme kun har været bygget nogle Fiskeskøiter og endel Baade.

Søndmøre:

I Norddalen :	1 Fiskeguanofabrik, sysselsættende	3	Arbeidere.
I Skodje:	Tendfjords Guanofabrik -	2	do.
	Solnør Sagbrug -	1	do.
- Harham:	14 Tranbrænderier -	fra 2 til 10	Arbeidere.
- Ulvsten:	2 Guanomøller med henholdvis 3 og 4 Arbeidere,		
	2 Tranbrænderier med 9 og 3 Arbeidere.		
- Borgund:	Langevaags Uldspinderi og Væveri, sysselsættende	100	Arbeidere, iberegnet Bestyrer, Opsynsmænd etc.;
	Aalesunds Slyngefabrik, sysselsættende	6	Arbeidere;
	22 Tranbrænderier, sysselsættende hvert fra 2 op til 9 Arbeidere.		
- Herø:	5 Tranbrænderier, sysselsættende hvert fra 2 op til 4 Mand.		
- Sandø:	3 do. -	- 2	Arbeidere.
- Volden:	Ørstenviks Garveri, -	10	Mand;
	Rødset do. -	6	do.
	Rødset Fiskeguanomølle -	5	do.
	Holmens do. 2	3	do.
	Jakobsens Skotøifabrik -	2	do.

Tranbrænderierne og for en Del Guanomøllerne ere i Virksomhed kun en kort Tid af Aaret (et Par Maaneder).

Foruden de ovennævnte Indretninger findes der en hel Del mindre Kornmøller, Sagbrug, Farverier etc.

4. Binæringer.

Af saadanne har Distriktet ikke mange, og er der saaledes om samme ikke Meget at berette.

Gaardsdrift og Fiskeri optager i de fleste Bygder ligesom tidligere den største Del af Befolkningens Tid.

De vigtigste Binæringer skal jeg nedenfor enkeltvis omhandle noget nærmere.

Husfliden: Denne Næringsgren staar antagelig i det Store og Hele omtrent paa samme Standpunkt som ved Udløbet af forrige Femaar.

I enkelte Bygder spores vistnok lidt Fremskridt; men det Modsatte er igjen Tilfældet i andre.

I Almindelighed tilvirkes i Hjemmet de til Familiens Behov nødvendige Klæder, bestaaende for Størstedelen, hvad angaar den ydre Beklædning, af Uldtøj. Kun undtagelsesvis ere Fabriktøier komne i Brug. I det Store og Hele benytter den romsdalske Bonde kun de hjemmevirkede Vadmels- og Værkensklæder. Med Kvindfolket forholder det sig dog ialfald i enkelte Distrikter noget anderledes. Gaards- og Fiskeredskaber samt andet Bohave forfærdiger Landmanden for Størstedelen selv. I Veø i Romsdal har i Perioden en Haandgjerningsskole for Jenter været i Virksomhed.

B a a d b y g g har i har i Perioden efter Opgaverne været drevet i størst Udstrækning i Veø, Volden og Vestnæs, i hvilke Distrikter Bedriften antages at have givet et Udbytte af henholdsvis 40,000, 12,500 og 8,000 Kr. Noget Baadbyggeri har været drevet i Halse, Strømsnæsset og Tingvold, ligesom ogsaa, men kun lidet nævneværdigt, i enkelte andre Distrikter.

Tilvirkning af Tønder, Stav og Tøndebaand foregaar i de fleste Bygder, hvor fornødent Materiale forefindes. Som Distrikter, hvor denne Næring, især i gode Sildeaar, er af nogen Betydning, kan nævnes Rindalen, Surendalen, Tingvold, Øre, Aure og Stangvik i Nordmøre, Næsset og Bolsø i Romsdal samt Volden og Skodje i Søndmøre. Fogden i Søndmøre bemærker med Hensyn til denne Virksomhed, at den i de sidste Aar er aftaget som Følge af de feilslaaede Sildefiskerier.

I nogle Distrikter af Nordmøre, Fogden nævner Rindalen og Surendalen, arbeides Fiskekasser, der afsættes til Kjøbmænd i Kristianssund.

Jagten er for dette Distrikt af mindre Betydning og drives neppe af Nogen som udelukkende Næringsvei. Den indskrænker sig hovedsagelig til Fangst af Fuglevildt, især Ryper og Aarfugl, samt Harer.

Som Bygder, hvor Jagt især drives, kan nævnes Rindalen, Surendalen og Tustern i Nordmøre, Gryten og Næsset i Romsdal, Sunnelven, Norddalen og Stranden i Søndmøre. Enkelte Ren fældes i Norddalen, Gryten, Næsset og Sundalen.

Den sædvanlige Fangstmaade er Skud og Snarer.

Nedenstaaende Opgave udviser Antallet af Rovdyr og Rovfugle, for hvis Udryddelse i Femaaret har været udbetalt Premie:

Fogderi.	Bjørne.	Gauper.	Jerv.	Ræve.	Ørne.	Hønse- høge.
Nordmøre	31	24	-	197	90	166
Romsdal	20	15	1	88	49	170
Søndmøre	6	14	6	16	120	236
Tilsammen	57	53	7	301	259	572

Ikke saa faa Mennesker finde Beskjæftigelse ved Tilvirkning af Torsk og Sild.

Fragtfart og Landtransport er som Næringsgren af liden Betydning for Distriktet. Med enkelte Smaafartøier, der forefindes i Landdistrikterne, fragtes Træmaterialier til Amtets Kjøbstæder, ligesom for en Del ogsaa til Bergen, og Kjøbmandsvarer fra Byerne til Landhandlerne.

Handel. Antallet af Landhandlere antages ved Femaarets Slutning at have været i Nordmøre 82, i Romsdal 54 og i Søndmøre 65, tilsammen 201 eller 24 mindre end ved Udgangen af forrige Periode. Kun enkelte Landhandlere drive en Virksomhed af nogen Betydning.

Af Forbrugs- eller Handelsforeninger havdes ved Periodens Slutning i Nordmøre 8 med Omsætning i 1880 tilsammen Kr. 171,000, i Romsdal 2 med Omsætning i samme Aar tilsammen Kr. 37,000, i Søndmøre 10; Omsætningen for disse sidste kan ikke angives.

De Rettighedshavende til Udskjænkning og Smaasalg af Brændevin indskrænke sig i Søndmøre til 5, i de tvende andre Fogderier gives ingen saadanne. Rettighed til Udskjænkning og Smaasalg af Øl og Vin var ved Periodens Slutning gjort til Gjenstand for Bevilling i 2 Herreder i Nordmøre, 4 Herreder i Romsdal og 5 Herreder i Søndmøre. Rettighedshaverne i de nævnte Distrikter vare i Antal respektive 1, 6 og 1.

Om det private Handelsstevne paa Veblungsnæs, der i sin Tid afløste Romsdals Marked, beretter vedkommende Foged, at det aarlig samler en Mængde Mennesker, at Vareomsætningen, om end mindre end under Markedet, fremdeles er af ikke liden Betydning, og at især Hestehandelen er livlig.

De indre Distrikter ere i Regelen saa nogenlunde forsynede med Haandværkere, hvorimod Mangel paa saadanne finder Sted i de ytre. Nogen Tilvirkning af Haandværksarbeider til Salg foregaar, saavidt oplyst, kun i Gryten, hvorfra udføres hjemmesyede Klæder og Skotøi, især til Nordland, i Sunnelven, hvorfra Ljaer udføres, samt i Norddalen og Stranden, hvor simple Husgeraad forarbejdes og udføres til fremmede Distrikter.

F r u g t a v l e n inden Amtet er fremdeles af liden Betydning. Som Distrikter, hvor saadan drives lidt, kan nævnes Stangvik i Nordmøre, Vestnæs, Eid og Vold i Romsdal og Norddalen i Søndmøre.

Nogen Bær samling (især Tyttebær og Blaabær) foregaar hist og her inden Amtet.

Den i min forrige Femaarsberetning omhandlede T a n g a s k e b r æ n d i n g foregaar fremdeles i de til Havet stødende Bygder. For Søndmøre angives denne Virksomhed i Femaaret at have indbragt Kr. 70,000; for de andre Fogderier savnes Opgave over Udbyttet. Tangasken afsættes til Jodfabriker i Kristianssund og Trondhjem.

8. Kommunikationsvæsenet.

I Femaaret har mellem Amtets tre Byer og Landdistriktet været underholdt en livlig Samfærdsel med 6 à 7 Dampskibe. Ruterne have især i de 4 første Aar af Perioden været udstrakt til alle vigtigere Fjorde, og have samtlige til Søen stødende Herreder havt Stoppedet for Skibene og adskillige endog flere. Fra Slutningen af 1879 have et Par i Søndmøre tidligere holdte Ruter været indstillede.

Angaaende Veivæsenet meddeles, under Henvisning til en senere indtagen specificeret Opgave, at Længden af Amtsdistriktets offentlige Veie ved Femaarets Slutning udgjorde :

Distrikt.	Hovedvei.	Bygdevei.	Tilsammen Hoved- og Bygdevei.
	Km.	Km.	Km.
Nordmøre	195	638	833
Romsdal	193	396	589
Søndmøre	176	477	653
Tilsammen i Amtet	564	1,511	2,075

Sammenlignet med Aaret 1875 viser det sig, at Længden af Hovedveie i Femaaret kun er ubetydeligt forøget (med 14 Km.), medens Længden af Bygdevei er forøget med 170 Km. eller med ca. 13 Procent.

Af de i Perioden anlagte Bygdeveie falder paa Nordmøre 40 Km., paa Romsdal 30 Km. og paa Søndmøre 100 Km.

Under forannsvnte Opgaver er ikke indbefattet Ridevei, hvoraf havest nogle faa Mile.

Efter de fra Veinspektørerne modtagne Opgaver hidsættes følgende Sammendrag for Fogderierne af i Femaaret ny anlagte og omlagte Veie, -der ere afleverede til offentlig Afbenyttelse:

Distrikt.	Ny anlagt Hovedvei.	Ny anlagt Bygdevei.	Til-sammen.	Omlagt Hovedvei.	Omlagt Bygdevei.	Til-sammen.
	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.
Nordmøre	-	25.062	25.062	-	5.188	5.188
Romsdal	-	22.108	22.108	6	-	6
Søndmøre	-	118.800	118.800	7	-	7
Tilsammen i Amtet	-	165.970	165.970	13	5.188	18.188

Men Hensyn til foranstaaende Opgave skal jeg bemærke, at den for Hovedveienes Vedkommende ikko er ganske korrekt, idet deri alene er taget Hensyn til de Veie, som, omlagte ved Foranstaltning af Statens Veivæsen, ere afleverede til Vedligeholdelse af Distrikterne som fuldfærdige, medens intet Hensyn er taget til Veie, hvis Vedligeholdelse vel er overtaget af Kommunen, men for hvis Vedkommende en eller anden formentlig Mangel henstaar til Observation for Anlæggets Regning.

Af Opgaven fremgaar, at den største Nybygning af Vei har fundet Sted i Søndmøre. Inden dette Fogderi har Harham i Femaaret oparbejdet den længste Strækning (70 Km. Bygdevei). Ørskog har i Perioden forøget sit Bygdeveinet med 28 Km., Kvernæs med 15 og Bud med 11 Km. I Amtsdistriktets øvrige Herreder har Oparbejdelsen af nye Veie været ubetydelig.

Nedenstaaende Opgave viser Længden ved Udgangen af 1880 af offentlig Vei inden hvert Herred samt de gennemsnitlige Transportomkostninger paa de vigtigste Veie.

Herreder.	Samlet Længde Hovedvei.	Samlet Længde Bygdevei.	Samlet Længde Hovedvei og Bygdevei.	Gjennemsnitlige Transportomkostninger paa de vigtigste Veie.			Almindelig Betaling for Kjørsel pr. Centner af tunge Varer som Korn, Salt etc.	
				Sted hvorfra.	Sted hvortil.	Km.	Sommer.	Vinter.
Nordmøre:	Km.	Km.	Km.				Kr.	Kr.
Kvernæs	27	125	152	Vebenstad	Stensvik	7	0.40	0.40
				Ødegaard	do.	3	0.25	0.25
Edø	-	9	9					
Tustern	-	17	17					
Aure	-	65	65					
Halse	-	49	49					
Stangvik	24	50	74					
Surendalen	33	38	71	Surendals- øren	Moen	17	0.23	0.23
Rindalen	21	47	68	do.	Rindal	34	0.56	0.56
Sundalen	40	40	80					
Øksendalen	9	25	34					
Tingvold	16	69	85					
Strømsnæsset ...	-	42	42					
Øre	20	34	54	Torvik	Heggem	10	0.60	0.50
				Batnfjord- øren	Furset	7	0.40	0.35
Fredø,	5	28	33					

Herreder.	Samlet Længde Hovedvei.	Samlet Længde Bygdevei.	Samlet Længde Hovedvei og Bygdevei.	Gjennemsnitlige Transport- omkostninger paa de vigtigste Veie.			Almindelig Beta- ling for Kjørrel pr. Centner af tunge Varer som Korn, Salt etc.	
				Sted hvorfra.	Sted hvortil.	Km.	Sommer.	Vinter.
Romsdal:	Km.	Km.	Km.				Kr.	Kr.
Bud	-	33	33	Viken	Farstad	17	0.30	0.30
				Do.	Tornæs	14	0.30	0.30
Frønen	18	39	57	Tornæs	Viken	14	0.30	0.30
				Do.	Julset	15	0.30	0.30
Akersø	-	47	47	Hollingen	Aure	8	0.25	0.25
Sandø	-	6	6					
Bolsø	52	21	73					
Næsset	24	44	68	Eidsvaagen	Eidsøren	8	0.20	0.17
Vesø	22	44	66	Alfarnæs	Nordvik	11	1.60	1.60
				Do.	Torvik	14	2.00	2.00
Gryten	48	52	100	Veblungsnæs	Mølmen	61	0.70	0.70
Eid	11	7	18	Torvik	Nordvik	11	1.60	1.60
				Do.	Alfarnæs	14	2.00	2.00
Vold	-	33	33	Sæbø	Venaas	6	0.10	0.09
				Vold	Skjelbostad	11	0.20	0.16
				Vik	Berild	8	0.13	0.12
Vestnæs.....	18	70	88	Vestnæs	Søholt	25	0.60	0.56
Søndmøre:								
Harham.....	-	70	70					
Borgund.....	15	13	28	Aalesund	Rødset	12	0.33	0.33
Skodje.....	17	20	37	Tendfjord	Os	4	0.20	0.20
				Eidsvik	Os	3	0.13	0.13
Ørskog.....	20	84	104					
Stranden.....	25	35	60	Slyngstad	Hælstad	8	0.40	0.40
Norddalen.....	-	41	41	Sylte	Remb	12	0.50	0.40
Sunnelven.....	18	21	39	Hellesylt	Kjeldstadli	13	0.40	0.40
Hjørendfjord....	-	20	20					
Volden.....	16	66	82	Rødset	Ørstenvik	11	0.40	0.40
Ulvsten.....	23	53	76	Hareide	Ulvstenvik	10	0.40	0.40
Herø.....	11	19	30					
Sandø.....	9	1	10					
Vanelven.....	22	34	56	Aahjem	Bryggen i Nordfjord	19	0.50	0.50

Af denne Opgave vil erfares, at Transportomkostningerne i Almindelighed ere store, ja i enkelte Herreder endog i fremtrædende Grad. Saaledes koster efter Opgaven Transporten af et Centner tunge Varer i Veø 14½ Øre pr. Kilometer. Transport af et Centner vilde altsaa i Veø koste pr. Mil 1 Krone 60 Øre.

Et lignende Forhold som i Veø finder ogsaa Sted i Eid. I disse Distrikter foregaar forøvrigt Transport af tunge Varer hovedsagelig søværts. Gunstigst Stiller Forholdet sig i Gryten, Surendalen, Rindalen og Vestnæs. I disse udgjøre Transportomkostningerne for et Centner (tunge Varer) fra 1 1/7 til 1 2/3 Øre pr. Km.

I nær Forbindelse med Transportomkostningerne staar selvfølgelig Veienes Transportevne. Denne staar overhovedet ikke høit i Amtsdistriktet. De fleste Veie inden dette ere Lokalveie - Forbindelseslinier mellem Bygdelaag, Bygder og Fjorde - og udgjøre i Almindelighed kun korte Strækninger med liden Færdsel, saa at man kan hjælpe sig med Veie, hvis Anlæg kræver forholdsvis mindre Udgifter.

Til de længste Færdselslinier høre Surendal-Rindalsveien og Sundalsveien, hvilke forbinde Amtet med Søndre Trondhjems Amt, samt Veien gennem Romsdal, der danner Forbindelsen med Kristians Amt. Disse, ere de Veie inden Amtsdistriktet, hvorpaa der har været anvendt størst Udgift saavel med Hensyn til Anlæg som Vedligeholdelse; de have da ogsaa den største Transportevne.

Udenfor de Veie, hvis Anlæg og Omlægning foranstaltes med Bidrag af Statens Veifond, foregaar Oparbeidelsen og Vedligeholdelsen af Veiene for Størstedelen ved Pligtarbeide. Kommunerne yde i Almindelighed kun Pengebidrag til Opførelse og Vedligeholdelse af Broer og større Klopper samt til Muring og Minering.

Det Arbeide, der kræves af Gaardbrugerne i Anledning af Veies Oparbeidelse og Vedligeholdelse, er meget betydeligt og repræsenterer større Pengeløb.

I nedenstaaende Tabel meddeles efter de fra Veiiinspektørerne modtagne Opgaver, hvad der i 1880 i hvert Herred inden Amtet er udlignet paa Gaardene i Pligtarbeide saavel til Vedligeholdelse (Vinter og Sommer) som til Nybygning af Veie.

Opgave (efter Meddelelse fra Veiinspektøren) over

Herreder.	1. Vedligeholdelses-								
	a. Sommerveiarbeide, derunder indbefattet Gruskjørsel naa Vinterføre,							b. Vinter-	
	Anvendt	Antal	Pris pr.		Samlet Værdi af			Anvendt	Antal
	Mands-	Heste-	Mands-	Heste-	Mands-	Heste-	Ialt.	Mands-	Heste-
	Dagværk.	Dagværk.	Dagværk.	Dagværk.	Dagværk.	Dagværk.		Dagværk.	Dagværk.
			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	K r .		
Nordmøre:									
Kvernæs	2,200	1,800	1.50	1.50	3,300	2,700	6,000	500	500
Edø	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tustern	60	60	1.60	1.60	96	96	192		
Aure	330	200	1.60	1.60	528	320	848	40	40
Halse	400	300	1.60	1.60	640	380	1,020	80	80
Stangvik	800	400	2.00	2.00	1,600	800	2,400	240	240
Surendalen	900	450	2.00	2.00	1,800	900	2,700	256	256
Rindalen	800	400	2.00	2.00	1,600	800	2,400	292	292
Sundalen	300	300	2.00	2.00	600	600	1,200	360	360
Øksendalen	200	100	1.60	1.60	320	160	480	80	80
Tingvold	264	321	1.60	1.60	1,027	513.60	1,540.60	240	240
Strømsnæsset	120	120	1.60	1.60	192	192	384	150	150
Øre	800	650	1.50	1.50	1,200	975	2,175	350	360
Fredø	750	350	1.50	1.50	855	525	1,380	60	70
Sum	7,924	5,451			13,758	8,961.60	12,719.6	2,648	2,668
Romsdal:									
Bud	500	400	1.50	1.50	750	600	1,350		-
Frænen	900	600	1.50	1.50	1,350	900	2,250	127	200
Akerø	800	460	1.50	1.50	1,200	690	1,890		-
Sandø	120	80	1.50	1.50	180	120	300		-
Bolsø	1,100	900	1.50	1.50	1,650	1,350	3,000	600	600
Næsset	400	400	1.60	1.60	640	640	1,280	200	200
Lateris	3,820	2,840			5,770	4,300	10,070	927	1,000

Naturarbeide udlignet paa Gaardene i 1880.

arbeide.					2. Nybygning.						
veiarbeide.											
Pris pr.		Samlet Værdi af			Anvendt Antal		Pris pr.		Samlet Værdi af		
Mands-Dagværk	Heste-Dagværk	Mands-Dagværk	Heste-Dagværk	Ialt.	Mands-Dagværk	Heste-Dagværk	Mands-Dagværk	Heste-Dagværk	Mands-Dagværk	Heste-Dagværk	Ialt.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1.50	2.00	750	1,000	1,750	800	400	1.50	1.50	1,200	600	1,800
-	-	-	-	-	300	150	1.60	1.60	480	240	720
-	-	-	-	-	245	175	1.60	1.60	392	280	672
1.60	1.60	64	64	128	250	225	1.60	1.60	400	360	760
1.60	1.60	128	128	256	-	-	-	-	-	-	-
2.00	2.00	480	480	960	164	36	2.00	2.00	328	72	400
2.00	2.00	512	512	1,024	500	500	1.60	1.60	800	800	1,600
2.00	2.00	584	584	1,168	-	-	-	-	-	-	-
2.00	2.00	720	720	1,440	-	-	-	-	-	-	-
1.60	1.60	128	128	256	40	-	1.60	-	64	-	64
1.60	1.60	384	384	768	200	30	1.60	1.60	320	48	368
1.60	1.60	240	240	480	300	-	1.60	-	480	-	480
1.50	2.00	525	720	1,245	500	-	1.50	-	750	-	750
1.50	2.00	90	140	230	150	-	1.50	-	225	-	225
		4,605	5,100	9,705	3,449	1,516			5,439	2,400	7,839
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.50	3.00	190	600	790	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	100	-	1.50	-	150	-	150
-	-	-	-	-	120	80	1.50	1.50	180	120	300
1.50	2.00	900	1,200	2,100	788	-	1.50	-	1,182	-	1,182
1.60	1.60	320	320	640	200	100	1.60	1.60	320	160	480
		1,410	2,120	3,530	1,208	180			1,832	280	2,112

Opgave (efter Meddelelse fra Veinspektøren) over

Herreder.	1. Vedligeholdelses-							b. Vinter-	
	a. Sommerveiarbejde, derunder indbefattet Gruskørsel paa Vinterføre.							Anvendt Antal	
	Anvendt Antal		Pris	pr.	Samlet Værdi af				
	Mands-Dagværk.	Heste-Dagværk.	Mands-Dagværk.	Heste-Dagværk.	Mands-Dagværk.	Heste-Dagværk.	Ialt.	Mands-Dagværk.	Heste-Dagværk.
Romridal (Forts.).			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.		
Tranaport	3,820	2,840			5,770	4,300	10,070	927	1,000
Veø	900	700	1.60	2.00	1,440	1,400	2,840	220	220
Gryten	1,300	1,000	1.50	2.00	1,950	2,000	3,950	450	450
Eid	250	200	1.60	2.00	400	400	800	50	70
Vold	500	380	1.50	1.50	750	570	1,320	70	90
Vestnæs	1,400	1,000	1.50	1.50	2,100	1,500	3,600	500	550
Sum	8,170	6,120			12,410	10,170	22,580	2,217	2,380
Søndmøre:									
Sunnelven	700	250	1.60	1.20	1,120	300	1,420	190	160
Stranden	700	300	1.50	1.20	1,050	360	1,410	100	100
Norddalen	800	250	1.47	1.20	1,176	300	1,476		
Ørskog	950	600	1.80	1.60	1,710	960	2,670	250	230
Skodje	630	315	2.00	2.00	1,260	630	1,890	160	110
Borgund	428	214	2.00	2.00	856	428	1,284	75	60
Harham	700	300	1.60	1.60	1,120	480	1,600		
Ulvsten	430	360	1.50	1.50	645	540	1,185	75	60
Herø	529	286	1.60	1.60	846	457	1,303	40	20
Sands	398	92	1.60	1.60	637	147	784	40	20
Hjørendfjord	420	210	1.80	1.60	756	336	1,092	125	90
Volden	800	400	1.80	1.60	1,440	640	2,080	100	75
Vanelven	600	260	1.80	1.80	900	390	1,290	285	235
Sum	8,085	3,837			13,516	5,968	19,484	1,440	1,160

Naturalvelarbeide udlignet paa Gaardene i 1880. (Forts.)

arbeide.					2. Nybygning.						
veiarbeide.											
Pris pr.		Samlet Værdi af			Anvendt Antal		Pris pr.		Samlet Værdi af		
Mands-Dagværk.	Heste-Dagværk.	Mands-Dagværk.	Heste-Dagværk.	Ialt.	Mands-Dagværk.	Heste-Dagværk.	Mands-Dagværk.	Heste-Dagværk.	Mands-Dagværk.	Heste-Dagværk.	Ialt.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
		1,410	2,120	3,530	1,208	180			1,832	280	2,112
1.50	2.50	330	550	880	-	-	-	-	-	-	-
1.80	3.00	810	1,350	2,160	-	-	-	-	-	-	-
1.80	3.00	90	210	300	-	-	-	-	-	-	-
1.50	2.50	105	225	330	-	-	-	-	-	-	-
1.50	2.50	750	1,375	2,125	-	-	-	-	-	-	-
		3,495	5,830	9,325	1,208	180			1,832	280	2,112
1.60	1.40	304	224	528	210	90	1.60	1.20	336	108	444
1.60	1.40	160	140	300	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1,400	-	1.47	-	2,058	-	2,058
1.60	1.40	400	322	722	-	-	-	-	-	-	-
1.60	1.40	256	154	410	-	-	-	-	-	-	-
1.60	1.40	120	104	224	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.60	1.40	120	104	224	483	396	1.50	1.50	724	594	1,318
1.60	1.40	64	28	92	-	-	-	-	-	-	-
1.60	1.40	64	28	92	-	-	-	-	-	-	-
1.60	1.40	200	126	326	-	-	-	-	-	-	-
1.60	1.40	160	105	265	-	-	-	-	-	-	-
1.60	1.40	456	329	785	-	-	-	-	-	-	-
		2,304	1,664	3,968	2,093	486			3,118	702	3,820

Af Opgaverne fremgaar, at der i nævnte Aar til Vedligeholdelsesarbejde er anvendt: i Nordmøre ca. 11,000 Mandsdagværk og 8,100 Hestedagværk til en samlet Pengeværdi ca. 32,500 Kroner, i Romsdal ca. 10,400 Mandsdagværk og 8,500 Hestedagværk til en samlet Pengeværdi af ca. 32,000 Kr.; i Søndmøre ca. 9,500 Mandsdagværk og 5,500 Hestedagværk til en samlet Værdi af ca. 23,500 Kr. For det hele Amt skulde altsaa det til Veies Vedligeholdelse i 1880 udlignede Pligtarbejde udgjøre ca. 30,900 Mandsdagværk og 21,600 Hestedagværk tilsammen til Værdi ca. 88,000 Kr.

Videre viser Opgaven, at der i samme Tidsrum (1880) til Nybygning af Veie er anvendt: i Nordmøre ca. 3,450 Mandsdagværk og 1,500 Hestedagværk tilsammen til Værdi 7,800 Kr., i Romsdal 1,200 Mand- og 180 Hestedagværk til en Værdi af ca. 2,100 Kr. og i Søndmøre 2,100 Mand- og 500 Hestedagværk til en Værdi af ca. 3,900 Kr., altsaa for det hele Amt ca. 6,750 Mandsdagværk og 2,200 Hestedagværk, tilsammen til Værdi ca. 13,800 Kr.

Til Vedligeholdelse og Nybygning af Veie udgjør altsaa det i 1880 paa Gaardene inden Amtet udlignede Pligtarbejde ca. 37,650 Mandsdagværk og ca. 23,800 Hestedagværk til samlet Pengeværdi af ca. 102,000 Kr.

Med Hensyn til Opgaverne for Søndmøre skal jeg oplyse, at Vinterveiarbejdet i de fleste Herreder er bortakkorderet for et vist Pengebeløb. Ved Hjælp af Faktorerne, det udbetalte Pengebeløb og Pris pr. Dagværk, har jeg selv udregnet, hvormange Mand- og Hestedagværk har været anvendt, idet Forholdet mellem disse er sat efter et Skjøn.

Som det vil sees, repræsenterer Gaardbrugernes Arbejde i Anledning af Veies Anlæg og Vedligeholdelse meget betydelige Summer aarligen. Jeg er endog tilbøielig til at tro, at Udgifterne andrage til adskilligt mere, end Opgaverne udvise.

Skydsstationernes Antal udgjorde ved Periodens Slutning 147, hvoraf 13 Landtilsigelsesstationer, 24 Søtilsigelsesstationer, 2 faste Stationer alene for Baadskyds, 7 faste Stationer for Landskyds med almindelig Skydsbetaling, 13 do. med forhøiet do. og 88 kombinerede Land- og Søskydsstationer, af hvilke sidste 16 ere faste og af disse igjen 12 med forhøiet Skydsbetaling.

9. Forskjelligt.

Ved Periodens Slutning havdes i Distriktet følgende Brandforsikringsindretninger:

Indretningens Navn.	Herredet, i hvilket Bestyrelsen har sit Sæde.	Naar traadt i Virksomhed.	Aarskontingen)	Formue.	Forsikringssum 31te December 1880.			
					For Huse alene.	For Løsøre alene,	For Huse og Løsøre underet.	Tilsammen.
Søndmøre:								
Herø og Sandø samt Ulvstens Brandforsikringsindretning Borgund og Skodje do.	f. Tiden Sandø. Borgund.	Opg. mangler 1863			1,900,000 ⁰⁾	Opgave man; Nylig traadt	Virksomhed. (Resol)	5te Mai 1880)
Romedal:								
Veø do.	Veø.	1841; for Løsøre fra 1860.			2,834,094	570,727	-	3,404,821
Bolsø do.	Bolsø.	1860			751,838		-	751,838
Vestnæs do.	Vestnæs.	1860			3,311,052		-	3,311,052
Akerø do.	Akerø.	1872			906,472		-	906,472
Nordmøre:								
Sundalens do.	Sundalen.	1861	293.35	5,686.31	352,000		-	352,000
Tingvolds do.	Tingvold.	1873	335.33		423,600		-	423,600
Aure do.	Aure.	1862	450.17		545,600		-	546,600)
Halse do.	Halse.	1859	376.52		455,176		-	455,176
Stangviks do.	Stangvik.	1859	872.51	10,675.76	872,510		-	872,510
Surendalen do.	Surendalen.	1849	587.42	9,944.52	887,236		-	887,236
Bindalens do.	Rindalen.		593.40		816,976		-	816,976

Andre Slags Forsikringsindretninger findes ifølge de modtagne Opgaver ikke i Amtsdistriktet.

Nedenstaaende Opgave viser Sparebankernes Status ved Udgangen af Aarene 1880 og 1875:

Fogderi.	Ved Udgangen af Aaret	Ved Udgangen af 1880 Antal Banker.	Formue.	Forvaltningssum (indbefattet Formuen).	Indskydernes Antal.
			Kr.	Kr.	
Nordmøre	1880	3	53,746	574,970	1,237
	1875		33,408	402,888	1,193
Romsdal	1880	6	51,558	578,475	1,887
	1875		28,176	495,956	1,325
Søndmøre	1880	12	274,256	3,041,858	7,790
	1875		201,040	2,619,884	6,967
Amtet	1880	21	379,560	4,195,303	10,914
	1875		262,624	3,518,728	9,485

Som af Opgaverne vil erfares, er saavel Sparebankernes Formue som Indskuddene betydeligt forøgede i Femaarsperiodsn. Det er dog ikke alene i Landdistriktets Sparebanker, at Landbefolkningen indsætter Penge; ikke ubetydelige Summer anbringes ogsaa i Byernes, især gjalder dette Nordmøre og Romsdal.

Bankernes Laanevirksomhed har for en væsenlig Del bestaaet i Diskontering - en Omstændighed, der har bevirket, at Laan mod Pant i i fast Eiendom ere blevne mere og mere vanskelige at opdrive.

Ved Forligelseskommissionerne er behandlet følgende Antal Sager :

Aar.	Søndmøre.	Romsdal.	Nordmøre.	Amtet.
1876.	787	669	528	1,984
1877.	719	612	649	1,980
1878.	1,121	774	924	2,829
1879.	1,495	1,071	1,082	3,648
1880.	1,167	997	1,076	3,240
1876-1880	5,289	4,123	4,269	13,681
Til Sammenligning hidsettes det lignende Antal i Perioden 1871-1875	4,009	2,234	2,867	9,110

Forøgelsen udgjør : for Søndmøre 32 Pct., for Romsdal 84½ Pct. og for Nordmøre 49 Pct.

Efter de fra Sorenskrivelserne modtagne Meddelelser anføres nedenfor Opgave over i Femaaret afhændede Eiendomme, thinglyste og aflæste Panteheftelser samt afholdte Tvangsauktioner.

Til Sammenligning hidsættes de lignende Opgaver for forrige Femaarsperiode :

Afhændede Eiendomme:

	Antal i 1876-1880. Kr.	Antal i 1871-1875. Kr.	Beløb i 1876-1880. Kr.	Beløb i 1871-1875. Kr.
Nordmøre	641	674	1,478,391	1,252,368
Romsdal	591	623	1,058,422	1,106,156
Søndmøre	1,260	1,084	2,325,741	1,709,988
Amtet	2,492	2,381	4,862,554	4,068,512.

Thinglæste Panteheftelser:

	Antal i 1876-1880. Kr.	Antal i 1871-1875. Kr.	Beløb i 1876-1880. Kr.	Beløb i 1871-1875. Kr.
Nordmøre	898	1,277	1,402,188	1,227,644
Romsdal	1,532	1,455	1,155,958	1,112,612
Søndmøre	2,134	1,755	1,625,328	1,371,440
Amtet	4,564	4,487	4,183,474	3,711,696.

Aflæste Panteheftelser:

	Antal i 1876-1880. Kr.	Antal i 1871-1875. Kr.	Beløb i 1876-1880. Kr.	Beløb i 1871-1875. Kr.
Nordmøre	470	1,002	719,834	896,532
Romsdal	516	849	34 6.645	650.836
Søndmøre	507	654	542,710	602,684
Amtet	1,493	2,505	1,609,189	2,150,052.

Sammenholder man Opgaverne over thinglæste og aflæste Heftelser i begge Perioder, vil man finde, at Pantegjældens Forøgelse i Femaaret 1876-1880 er betydeligt større end i det nærmest foregaaende Femaar. Man kan dog neppe i vedkommende Henseende med Sikkerhed bygge paa Opgaverne, da Heftelser, der ere indfrieede, ofte i længere Tid derefter henstaa uafslæste.

Tvangsauktioner over fast Gods:

	Antal i 1876-1880.	Antal i 1871-1875.	Beløb i 1876-1880.	Beløb i 1871-1875.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Nordmøre	18	12	44,720	45,736
Romsdal	24	32	49,087	50,676
Søndmøre	59	59	147,549	70,756
Amtet	101	103	241,356	167,168.

Tvangsauktioner over Løsøre:

	Antal i 1876-1880.	Antal i 1871-1875.	Beløb i 1876-1880.	Beløb i 1871-1875.
	Kr.	Kr.	Kr.	K r .
Nordmøre	116	78	18,258	11,472
Romsdal	88	91	35,831	17,832
Søndmøre	193	115	65,239	31,700
Amtet	397	284	119,328	61,004.

Antallet af Tvangsauktioner over Løsøre er i Perioden adskilligt større end i den forrige, og det ved disse udbragte Beløb naar næsten op til det dobbelte af hvad der ved lignende Auktioner solgtes for i forrige Periode. Forholdet har sin naturlige Forklaringsgrund i de pengeknappe Tider, hvorunder Distriktet i Femaaret har lidt. Af den omhandlede Forøgelse falder, som det vil sees, den største Del paa Søndmøre, og derefter kommer Romsdal.

Et lignende Forhold finder ogsaa Sted med Hensyn til de i Femaaret afholdte Exekutioner, Noget, efterfølgende Opgave nærmere vil udvise :

Exekutionsforretninger:

I Nordmøre :	1876-1880.		af Fogden	1871-1875.	
	Antal.	Beløb. Kr.		Antal.	Beløb. Kr.
af Fogden	169	124,469	}	119	51,276
- Lensmændene	787	56,418		- Lensmændene	384
Tilsammen	956	180,887.	Tilsammen	503	70,888.
I Romsdal:	1876-1880.		af Fogden	1871-1875.	
	Antal.	Beløb. Kr.		Antal.	Beløb. Er.
af Fogden	204	256,287	}	113	105,904
- Lensmændene	519	48,987		- Lensmændene	352
Tilsammen	723	305,274.	Tilsammen	465	127,156.

I Søndmøre :	1876-1880.		1871-1875.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.
af Fogden	159	163,490	af Fogden	74 61,528
- Lensmændene	912	96,286	- Lensmændene	563 65,988
	<hr/>			<hr/>
Tilsammen	1,071	259,776.	Tilsammen	637 127,516.

Af U d p a n t n i n g e r er i Perioden afholdt følgende (til Sammenligning hidsættes tillige de lignende Opgaver for forrige Femaarsperiode):

	Antal i 1876-1880.	Antal i 1871-1875.	Beløb i 1876-1880.	Beløb i 1871-1875.
	Kr.	Kr.	Kr.	Er.
Nordmøre.	7,773	6,830	131,893	110,580
Romsdal	6,859	7,178	134,936	123,720
Søndmøre.	2,142	2,687	35,001	38,916
	<hr/>		<hr/>	
Amtet	16,774	16,695	301,830	273,216.

8. Den Økonomiske Tilstand i Almindelighed.

Klagerne over, at Tilstanden i Periodens Løb har forverret sig i fremtrædende Grad, ere baade meget almindelige og meget hørøstede, men fuldt beføiede ere de neppe. Den efter min Formening for en Del feilagtige Opfatning af Forholdet skriver sig sikkerligen hovedsagelig fra en Irring, fremkaldt ved en i Perioden, især i dens tvende sidste Aar, som Følge af Lammelse i den almindelige Trafik, indtraadt Pengemangel, der vistnok enkeltvis har medført økonomiske Tryk, ja økonomisk Tilbagegang, idet den har stedt Fordringshavere i den Nødvendighed med Strenghed at inddrive sit Tilgodehavende. Herfra skriver sig efter min Opfatning væsentligen det, at Pantegjælden, hvad bør indrømmes, er forøget i Femaaret, de usædvanligt mange Forligelseskommisionssager, Udlægsforretninger og Tvangsauktioner. Dertil kommer, at Befolkningen, hvad der er meget naturligt, er saa tilbøielig til at anstille en Sammenligning med forrige Periode, da Tiderne for den vare meget bedre.

Som bidragende Grund til, at Tilstanden, hvad vistnok i ethvert Fald er Tilfældet, ikke har bedret sig i Perioden, kan ogsaa anføree de i dens sidste Aar (autageligen ogsaa for en væsentlig Del en Følge af den almindeligt udbredte Pengemangel, idet denne har tvunget Landbefolkningen til at gjøre saa meget som muligt ud i Penge og derved fremkaldt en større Konkurrence, ligesom paa den anden Side gjort det nødvendigt for Vedkommende at indskrænke Forbruget) nedgaaede Priser paa Landmanden Produkter.

Til at svække Landbefolkningens økonomiske Evne har sikkerligen tillige bidraget Sit de ogsaa i Perioden i stort Antal udbredte Landhandlere, i hvilken Henseende bemærkes, at Varer af forskjelligt Slags, der ikke hen-

høre til nyttige, end sige til nødvendige, Artikler, hvormed disse for en ikke ringe Del ere forsynede, manges Gang stillede saa nær for Øiet have en uimodstaaelig Tiltrækningskraft for Omegnens Beboere, og ialfald for den kvindelige Del deraf.

Jeg nærer endog Frygt for, at de i Landdistrikterne oprettede Sparebanker - mange Herreder have en saadan - ved den lette Adgang, de give, til at erholde Pengelaan have forledet Mange til i Utrængsmaal at laane saadanne, dem Vedkommende derefter have ødet bort.

Paa ikke saa Faa har vel ogsaa den bedre Levemaade, som den forrige Periode blomstrende Tilstande for en Del ialfald fremkaldte og tillod, virket til økonomisk Skade, idet Vedkommende ikke have forstaaet i den paafølgende mere knappe Tid at sætte Tæring efter Næring.

Idetheletaget er imidlertid Landalmuens Levemaade her i Distriktet meget tarvelig, ja i sig selv altfor tarvelig, og meget ønskeligt var det sikkerligen, at den nød kraftigere Kost, end den for Tiden gjør; men Betingelsen for Ønsket maa dog altid være det, at den dertil har Leilighed.

Ogsaa enkelte andre Forhold, der i Perioden, om end i mindre Grad, have bidraget til at svække Landbefolkningens økonomiske Evne, ville kunne paavises, men om end samtlige saadanne medtages, saa kunne de dog efter min Formening ikke begrunde Paastanden om, at Tilstanden inden Amtsdistriktet ved Periodens Udløb idetheletaget var saadan, at den kan betegnes som en Tilbagegang i videre betragtelig Grad.

Paavises maatte dog i Tilfælde, at de Distriktet tilliggende Hovednæringskilder, Jordbrug og Fiskeri, i vedkommende Tidsrum have givet en Afkastning meget under det Almindelige; men saa er netop ikke Tilfældet, idet de til Perioden hørende Aar med Undtagelse af et enkelt have givet Landmanden et nok saa tilfredsstillende Udbytte, hvorhos Fiskeriet i samme Tider har givet en Afkastning, der ingen Grund giver til Klage. Vel vare Fiskepriserne i Periodens sidste Aar nedadgaende, men dette opveies dog, ialfald saa nogenlunde, ved det i disse gennemsnitlig mere end almindeligt store Fiskeriudbytte. Vistnok har ogsaa Landmanden i Periodeus sidste Del faaet sine Produkter (udenfor Fisken) mindre godt betalt end tidligere, men i saa Henseende er at mærke, at Priserne i den Tid have været meget højere, end de vare for en Snes Aar tilbage, da man i Almindelighed ikke hørte nogen Klage fra Landmandens Side over økonomisk Tryk.

Til Opførelse og Indredning af Skolehuse, Anskaffelse af Læremidler m. m. har Skolekassen i Femaaret ydet ca. 55,200 Kroner, altsaa ca. 13,000 Kroner mere end i forrige Femaareperiode. Naar hertil kommer et lignende Bidrag af de engere Kommuner, maa det erkjendes, at Distriktet ikke har ydet ubetydeligt til Fremme af Almueskolevæsenet. Lærernes Kaar med Hensyn til Lønningsforhold ere ogsaa i Perioden noget forbedrede, og det tør antages, at den i Distriktet tidligere stedfundne Mangel paa tilstrækkeligt kyndige Lærerkrafter i nogen Grad er afhjulpen.

I Periodens 4 sidste Aar have 3 A m t s s k o l e r virket inden Amtet, nemlig 1 i hvert Fogderi. Søgningen har været meget tilfredsstillende, og

mellem Herrederne har der stadig været Rift om at faa Skolerne inden sin Midte. Til de omhandlede Skoler har i den Tid, de have bestaaet, været anvendt ca. Kr. 38,900, derunder ogsaa medtaget Statens Bidrag.

A f t e n s k o l e r har i Periodens 4 sidste Aar ogsaa været i Virksomhed i samtlige Amtets Herreder, og er til disse medgaaet Kr. 22,800.

Skolevæsenet omfattes af Befolkningen med stigende Interesse, og spores en større Villighed til at yde Ofre til Skolens Fremme.

Med Hensyn til den hos Ungdommen inden hans Distrikt stedfindende Stræben efter at erhverve sig Oplysning, ytrer Fogden i Søndermøre sig, som følger:

„Det er meget almindeligt, at Almuesbørn gennem privat Undervisning, ved Indtrædelse paa Seminarier eller Underofficersskoler og (de yngre) paa Amtsskoler søges bibragte en høiere Undervisning. Navnlig synes Volden og Skodje at gaa i Spidsen.

Jeg kan dog ikke tilbageholde den Formening, at denne videre-gaaende Undervisning mindre søges, enten for sin egen Skyld eller som Grundlag for videre Selvundervisning, eller som Hjælpemiddel til Udvikling i praktiske Gjøremaal, end som en Betingelse for Adgang til kommunal Virksomhed. Ligesaa synes det, som om denne Uddannelse, skjønt i Omfang selvfølgelig særdeles beskedent, dog har vist sig skikket til at fremkalde en Opfatning af den, som om den i og for sig var fyldestgjørende for alle Behov og derigjennem en Mistro til og Tvivl om Uundværligheden for Statslivet af høiere Almendannelse overhovedet.“

Dømme om, hvorvidt denne Fogdens Opfatning er stemmende med det sande Forhold, drister jeg mig ikke til. Flere og flere Almuebibliotheker oprettes.

Drikfældigheden har i Perioden været i Aftagende; men om dette Forhold har sin Grund i Erkjendelseu hos Befolkningen af, at Drikfældigheden nedværdiger og ved Siden deraf virker nedbrydende paa Helbredet ligesom svækkende i aandelig Henseende, eller kun er en Følge af de knappe Pengetider, er vanskeligt at sige. At Almuesmanden i de nærmest liggende Perioder har været henfalden til Drik, er forøvrigt efter min Formening en uberettiget Paastand; at han hovedsagelig nyder stærke Drikke i sit Hjem, finder saagodtsom aldrig Sted; men Forholdet er paa den anden Side, at han i ikke saa ringe Almindelighed ved visse Leiligheder vanskeligt kan modstaa Fristelsen til at beruse sig. Imidlertid maa jeg antage, at Varigheden af enkelte Sammenkomster, hvorunder Fylderiet nok ikke er saa sjældent, t. Ex. Bryllupper, i den eenere Tid er meget indskrænket. Hos Herredsstyrelserne aabenbarer sig overhovedet en stærk Tendens til med de til deres Disposition staaende Midler at hemme Drikfældigheden.

Sedeligheden har antageligt i Perioden staaet saa omtrent paa Samme Standpunkt som tidligere; dog har jeg Grund til at tro, at Natte-løberiet i enkelte Distrikter er i Aftagende.

Fattigudgifterne antages at være øgede i Perioden.

Med Hensyn til Sindssyge, der i samme Tidsrum have været underholdte for Amtskommunens Regning med Bidrag for 1/5 Del af de specielle Kommuner, meddeles følgende Tabel:

Distrikt.	Antal Sindssyge ved Aarets Udgang.			Samlet Udgift ved Sindssyges Forpleining.		
	a. Forpleiede paa Asyl.	b. I privat Forplein.	Tils.	a. Asyl-forpleiede.	b. Privat-forpleiede.	Tilsammen.
1876.						
Nordmøre	15	27	42	Kr. 8,447.30	Kr. 4,682.83	Kr. 13,130.13
Romsdal	13	25	38	5,232.43	3,420.80	8,653.23
Søndmøre	12	25	37	6,754.20	4,063.83	10,818.03
Amtet	40	77	117	20,433.93	12,167.46	32,601.39
1877.						
Nordmøre	10	31	41	5,850.75	4,883.95	10,734.70
Romsdal	12	25	37	6,890.79	3,666.07	10,556.86
Søndmøre	11	28	39	5,519.48	4,909.57	10,429.05
Amtet	33	84	117	18,261.02	13,459.59	31,720.61
1878.						
Nordmøre	13	32	45	5,156.70	5,156.29	10,312.99
Romsdal	11	27	38	5,182.32	3,759.14	8,941.46
Søndmøre	11	30	41	6,241.60	5,086.30	11,327.90
Amtet	35	89	124	16,580.62	14,001.73	30,582.35
1879.						
Nordmøre	16	38	54	7,114.86	5,333.94	12,448.80
Romsdal	11	31	42	5,474.82	4,338.98	9,813.80
Søndmøre	8	33	41	4,088.70	5,859.90	9,948.60
Amtet	35	102	137	16,678.38	15,532.82	32,211.20
1880.						
Nordmøre	16	48	64	7,861.98	6,447.73	14,309.71
Romsdal	9	32	41	5,008.48	4,230.84	9,239.32
Søndmøre	8	35	43	4,553.55	6,174.84	10,728.39
Amtet	33	115	148	17,424.01	16,853.41	34,277.42

Forbrydelser formenes i det Hele taget ikke at have tiltaget i Perioden, hvad imidlertid dog ikke gjælder med Hensyn til en enkelt, Udfærdigelsen af falske Dokumenter - en Forseelse, hvis hyppige Forekomst i den senere Tid maa vække de største Betsækeligheder.

Aarslønnen for en almindelig Tjenestegut angives at have været i Nordmøre 100 à 160 Kr. og for en Tjenestejente mellem 50 à 60 Kr.; i Romsdal for en Tjenestegut 100 à, 160 Kr. og for en Tjenestejente 50 à 60 Kr.; i Søndmøre henholdsvis 80 á 120 Kr. med frit Fiske og 30 à 40 Kr. med nogle Klæder.

Daglønningen paa egen Kost for Husmænd og almindelige Arbeidere har i Romsdal varieret mellem Kr. 1.40 og Kr. 1.60, for Kvinder mellem 67 og 80 Øre; om Vinteren for Mænd mellem 80 Øre og Kr. 1.7 og for Kvinder mellem 40 og 70 Øre ; med Kost: om Sommeren for Mænd mellem 80 Øre og Kr. 1.00, for Kvinder mellem 30 og 50 Øre, om Vinteren for Mænd mellem 40 og 80 Øre, for Kvinder mellem 20 og 40 Øre; i Nordmøre paa egen Kost: om Sommeren for Mænd mellem Kr. 1.20 og Kr. 1.60, Kvinder 80 Øre, om Vinteren for Mænd mellem 67 og 80 Øre og Kvinder mellem 40 og 60 Øre, med Kost: om Sommeren for Mænd mellem 67 Øre og Kr. 1.00 og Kvinder mellem 25 og 40 Øre, om Vinteren for Mænd mellem 27 og 60 Øre og Kvinder mellem 18 og 27 Øre; i Søndmøre paa egen Kost om Sommeren for Mænd mellem Kr. 1.80 og Kr. 2.00, Kvinder mellem 80 Øre og Kr. 1.20, om Vinteren mellem Kr. 1.20 og Kr. 1.60 for Mænd og mellem 80 Øre og Kr. 1.00 for Kvinder, med Kost om Sommeren for Mænd Kr. 1.00 á Kr. 1.60, for Kvinder mellem 40 Øre og Kr. 1.00, om Vinteren for Mænd 80 Øre à Kr. 1.00, for Kvinder 27 á 67 Øre.

B. Kjøbstæderne.

Kriationsund.

Med Hensyn til Stedets økonomiske Tilstand har Byfogden meddelt:

„1. Handel. Ifølge Opgave fra Toldkassereren har af efternævnte Varer Udskibningen fra Stedet til Udlandet været:

A a r .	Klipfisk.	Tørfisk.	Tran.	Rogn.	Sild.	Trælast.
	Voger.	Voger.	Tønder.	Tønder.	Tønder.	Ton.
1876.:	1,074,831	23,269	3,903	17,428	129,430	3,006
1877..	1,368,440	29,701	4,693	7,184	64,650	4,945
1878..	1,413,855	15,854	3,794	6,723	54,652	3,525
	Kg.	Kg.				
1879..	24,529,226	373,686	4,927	5,908	Hektol. 114,309	1,225
1880..	29,429,393	362,861	Hektol. 7,161	Hektol. 10,141	81,060	3,179

Af Salt og Kornvarer er indført fra Udlandet:

A a r .	salt.	R u g .	Byg.
	Tønder.	Tønder.	Tønder.
1876	127,254;	7,553	1,670
1877	159,943'	14,610	6,911
1878	98,889	11,116	749
	Hektol.	Hektol.	Hektol.
1879	157,855,52	4,804.7	1,705.18
1880.....	177,372.50		206.00

Blandt Byens Exportartikler maa ogsaa nævnes Fiskeguano, hvoraf Udskibningen i de sidste Aar jevnlig er gaaet op i ca. 20,000 Sække à 100 Kilogr. til Verdi af 300,000 Kroner.

Af foranstaaende Opgave vil det erfares, at Exporten af Hovedudførselsartiklen, Klipfisk, har tiltaget stærkt og har udgjort adskilligt over Halvdelen af Landets hele Klipfiskexport i Femaarsperioden. Den forøgede Produktion af Klipfisk har tiltrængt nye Konsumtionsmarkeder, og har man heldigvis fundet et saadant i Italien, der nu tager et godt Kvantum hvert Aar, ligesom Exporten af Klipfisk i Kasser saavel til Havanna som til de sydamerikanske Markeder, især Laplatastaterne, har tiltaget noget i Femaaret.

Som aarligt Gjennemsnitsprodukt af Hjemfisket, hvortil regnes Fisket i Nordmøre og Fosen, kan man formentlig nu regne ca. 200,000 Voger.

Resten kommer hovedsagelig fra Nordland og Finmarken. Det maa ogsaa bemærkes, at de kristianssundske Exportører deltagte for en større og mindre Del i Klipfiskudførselen fra de Øvrige Byer, der drive denne Forretning, nemlig Trondhjem, Molde, Aalesund og Bergen.

Fordelen for de Handlende af Klipfiskudskibningen var i de to første Aar af Perioden god, men denne Forretning har i de tre sidste Aar ligget under for slette Konjunkturer og har givet Tab, der tildels have været betydelige.

Fordelen af Exporten af Sild, der for en stor Del har omfattet Vare, opfisket inden selve Distriktet, har været god og tildels meget god, da de Øvrige Sildefiskerier i Landet have været lidet tilfredsstillende i Femaaret. Priserne have tildels været overmaade høie. Rognhandelen har været trykket ved gjenliggende Beholdninger fra tidligere Fiske, og de ved Sæonernes Aabning anlagte Priser have ikke kunnet holde sig, uagtet de have været lavt satte. De første to Aar af Perioden have dog ogsaa for denne Artikel været tilfredsstillende.

Fortjenesten paa Tranen skal have været ringe, især i de sidste Aar, og den til Brug som Medicin forædlede Tran skal tildels ogsaa have givet Tab. Trælastudførselen har ikke taget noget Opsving, og Fordelen dermed antages at have været meget ringe. Indførselen af Kornvarer er i Femaaret gaaet adskilligt tilbage, idet man istedetfor Korn indfører Mel, væsentligst fra indenlandske Byer. Importen af Kul har været i jevn Stigning. Handelsomsætningen med Byens Opland er i stadigt Stigende. Den i forrige Femaarsberetning omhandlede ældre „Handelsforening“ samt „Handelsborgernes Forening“ bestaar fremdeles med omtrent uforandret Medlemsantal.

2. Skibsfart og Skibsbyggeri. Gjennemgangstrafiken af Fartøier har fremdeles været meget livlig og tiltagende. Fragtkonjunkturerne have derimod i hele Femaaret været flau og daarlige. Dog har ingen af Byens Skibe været oplagte, men været beskæftigede med Stedets betydelige Exporthandel og med Indførsel af Salt. Ved Udgangen af 1880 var efter Toldkassererens Opgave Antallet af her hjemmehørende Seilskibe 70 Stkr. med en Drægtighed af 10,420 Ton og af Dampfartøier 8 Stkr. med en Drægtighed af 1,395 Ton. Desuden havas endel mindre Fartøier, der gaa i indenrigsk Fart, samt 3 smaa Dampslupper, der besørge Færgningen mellem de Øer, hvorpaa Byen ligger, og 3 mindre Dampfartøier, der væsentlig benyttes under Fiskeribedriften.

De herværende 4 Skibsvrfter beskjsftige sig hovedsagelig med Reparationer af Skibe og mindre Fartøier. Foruden den i forrige Femaarsberetning omhandlede Assuranceforening for Søfolks Tøi, der fremdeles bestaar, er der nu oprettet en Forening, kaldet „Kristianssunds Skibsassuranceforening“, til gjensidig Forsikring af her i Byen og dens Omegn hjemmehørende Fartøier.

„Skipperforeningen“ og „Sømandsforeningen“ existere fremdeles, med omtrent samme Medlemsantal som før.

3. H a a n d v æ r k s d r i f t. Haandværkerforeningens Bestyrelse har

meddelt, at Haandværksdriften ikke kan siges at være gaaet tilbage i de sidste 5 Aar, men at Fremgangen dog har været saare liden.

I 1879 afholdtes en Udstilling, der viste, at Haandværkerne havde fulgt med Tiden, men de have arbeidet under Trykket af de daarlige Tider og den stærke Konkurrence udenfor deres Stand, der er fremkaldt ved Frihandelssystemet og Haandværksloven af 1866. Bestyrelsen klager derhos over, at de større Forbrugere ikke have vist Byens Haandværkere den fornødne Tiltro, men fortsætte med at tage sit Behov andetstedsfra, skjønt de herhjemme kunde faa Alt ligesaa smagfuldt, solid og billigt som fra andre Byer. Foreningen talte ved Udgangen af 1880 70 Medlemmer. Dens Laaneindretning eier nu ca. 2,200 Kr. og dens Enkekasse ca. 6,000 Kr.

I 1878 oprettedes endvidere en Sygeunderstøttelseskasse, der nu eier ca. 600 Kr., og hvis Statuter hermed følger. Den offentlige Tegneskole er fremdeles i Virksomhed og ligesaa Haandgjerningsskolen for Piger ved de herværende Almueskoler samt en Haandgjerningsskole for Gutter, hvilken sidste har taget stærkt Opsving og understøttes ved Midler fra Sparebanken og Brændevinsbolaget.

I Femaaret er tilkommet følgende Fabrikanlæg: Vaagens mekaniske Værksted, Gomatlandets Dampsag, en Tobaksfabrik og en Tøndefabrik.

Den herværende Arbejderforening har i de sidste Aar faaet sig eget tidsmæssigt indrettet Lokale.

4. **Bergverksdrift.** Noget hertil hørende Anlæg findes ikke i Byen eller paa dens Grund.

5. **Jordbrug.** De Jorder, der ligge paa Byens Grund, eies af Private og benyttes som før saagodtsom udelukkende til Græsavl og ere meget indbringende, da Melken staar i høj Pris. Kreaturholdet er som i forrige Beretning. Dyrkingen af Havevæxter og Frugtræer har i Femaaret ikke gjort nogen Fremgang.

6. **Almindelige Bemærkninger.** De overalt i de sidste Aar trykkede Forholde have ogsaa gjort sig gjældende her i Byen. Der har især i 1878 og 1879 været usædvanligt mange Konkurser. Skatterne ere tiltagne i en betydelig Grad, medens Skatteevnen er aftaget ikke uvæsentligt. De afholdte Udpantninger, saagodtsom udelukkende for Skatter, have i Femaaret udgjort 5,322 Stkr. for Beløb Kr. 100,780.16.

Der har været afholdt Exekutioner: 173 Stkr. for Beløb Kr. 121,139.51.

Tvangsauktioner over fast Gods :	32	-	-	-	-	145,940.00.
-	-	-	-	-	-	-
- Løsøre :	33	-	-	-	-	9,540.30.

Desuagtet, og idet bemærkes, at lysere Tider nu synes at ville indtræde, maa Byen siges at være i Fremgang. Folkemængden, der den 31te December 1875 udgjorde 7,585 Individer, er nu steget til omtrent 9,000.

De brandtaxerede Bygningers Taxtsum beløb sig den 31te December 1875 til Kr. 4,629,690, men den 31te December 1880 til Kr. 8,003,440, hvorved dog maa bemærkes, at Forøgelsen for en ikke uvæsentlig Del grunder sig paa Prisstigninger.

Ædruelighedstilstandsn maa for Byens egen Befolknings Vedkom-

mende ansees for ret god, og den har visselig forbedret sig adskilligt, siden Brændevinstrafiken fra 1ste Januar 1878 gik over til Bolag. Om dettes Virksomhed. i de sidste 3 Aar ere trykte Beretninger tidligere indsendte.

Byens Budget udgjorde: i 1876 Kr. 103,876.00.

- 1877 - 127,066.67.

- 1878 - 141,826.67.

- 1879 - 145,514.67.

- 1880 - 150,211.67.

Deraf var besluttet udlignet:

	Som Byskat:	Som Eiendomsskat :	Som Fattigskat:
i 1876 . .	Kr. 60,572.80.	Kr. 15,143.20.	Kr. 28,160.00.
- 1877 . .	- 78,320.80.	- 19,580.20.	- 29,165.67.
- 1878 , ,	- 89,474.66.	- 22,368.67.	- 29,983.34.
- 1879 . .	- 90,997.08.	- 22,749.26.	- 31,768.33.
- 1880 . .	- 92,506.67.	- 23,126.67.	- 34,578.33.

Til Fattigvæsenet var ialt bevilget: i 1876 Kr. 37,360.

- 1877 - 39,032.

- 1878 - 40,000.

- 1879 - 41,785.

- 1880 - 43,745.

Til Almueskolevæsenet var bevilget: i 1876 Kr. 15,332.

- 1877 - 17,452.

- 1878 - 26,000.

- 1879 - 27,834.

- 1880 - 27,336.

Byens Gjæld var ved Udgangen af 1880 ca. 470,000 Kr.

Af offentlige Bygninger er i Femaaret opført:

- a) en ny Kirke, hvis Kostende med Planering, Orgel og alt Tilbehør kan anslaaes til 130,000 Kr.
- b) et nyt Almueskolehus paa Gomatlandet med Lærerbolig og 4 Klasseværelser, hvis Kostende har udgjort ca. 17,000 Kr.
- c) Ved Gave har Byen erhvervet et offentligt Sygehuslokale paa Kirklandet. I sammes Gaardsrum er opført et Ligvognhus, der ligesom Ligvognene er anskaffet af Kommunen.

Et nyt Gravsted er erhvervet og indrettet paa Kirklandet, omtr. 1 Km. fra den bebyggede Del, med et Kostende af ca. 20,000 Kr.

Et lidet nyt Vandværk paa Indlandet er fuldført i 1876, men saavel detta som Vandværket paa Nordlandet er i 1880 besluttet udvidet, uden at Udvidelsen endnu er afsluttet. Vandledningernes samlede Længde udgjør 4.3 Km. Antallet af Brandventiler er 47 Stykker, af offentlige Spring og Kraner 18 og af private Indtag 146. Vanddammenes Indhold er:

Kirklandets . . . 23,500 Kubikmeter.

Nordlandets . . . 4,325 -

Indlandets . . . 2,316 --

Den samlede Længde af Byens Gader og Veie udgjør 17.55 Klm. Deraf er af regelmæssige Gader med 20 Alens Bredde fra nyt i Femaaret anlagt 0.515 Km.

Kloakernes samlede Længde er 5 Km.

Gadelygternes Antal er nu 80 mod 46 i 1875.

Efter Meddelelse fra Havnekommissionen er i Femaaret anvendt:

- a) til Anlæg, Forbedringer og Udvidelse af Almenniugsplads ved Havnen ca. Kr. 89,000.
- b) til forskellige Heisekraner - 2,300.
- c) til Fortøiningsindretninger, Forhalingsbøier og Sømærker - 10,500.
- og d) en selvregistrerende Vandstandsmaaler - 600.

Daglønningen var i 1880 almindeligvis: for simple Arbeidere Kr. 1.60 til Kr. 2.00, for Svende fra Kr. 2.00 til 2.50, for Mursvende dog Kr. 3.00, for Bogtrykkersvende Kr. 3.30 og Tobakspindere Kr. 3.33. Arbejderne ved det mekaniske Værksted havde en Dagløn af 3 Kr.

Ved Udgangen af Aaret 1880 udgjorde Antallet af Personer, der havde Borgerskab til Byen, 607 samt 4 Enker, hvortil kommer Kvinder med Næringsbrev, nemlig 40 som Handelsberettigede, 3 som Haandværksberettigede og 2 med begge Rettigheder.

I Perioden er afhændet faste Eiendomme:

	304 Stkr. for Beløb	Kr. 1,587,161.74.
thinglæst Panteheftelser	752 - - - -	3,636,038.15.
og aflæst do.	343 - - - -	2,096,732.59.

Sluttelig bemærkes at Konsul N. H. Knudtzon paa egne, Hustrus og Børns Vegne i 1878 skjænkede til Byen en ny opført Bygning, „det Knudtzonske Hus for Sømandsenker“ med Grund og Inventarium til en samlet Værdi af 75,000 Kr. og en til Stiftelsen knyttet. Kapital til Beløb Kr. 40,000. Saalænge Giverne leve, have de imidlertid forbeholdt sig at bestyre Stiftelsen. Ved deres Død skal derimod Bestyrelsen vælges af Byens Formandskab“.

Ifølge Opgave fra Byfogden findes i Byen en Husholdningsforening, stiftet i 1871, med et Medlemsantal ved Femaarets Udløb 219 og en Omsætning i Femaaret af 290,350 Kr., 3 Stykker saakaldte Dødelader, Haandværkerforeningens Laaneindretning og „Kristianssunds Kreditbank“, et privat Bankinstitut dannet paa Aktier, samt Agenturer for 6 Brandforsikrings-, 6 Søforsikrings-, 3 Livs- samt 1 Brand- og Livsforsikringssselskab.

Over industrielle Anlæg har Byfogden meddelt følgende Opgave:

Nedre Kranens Skibsværft	sysselsættende	36	Arbeidere.
Mellemværftet (Skibsværft)	-	16	-
Øvrekransens do.	--	14	-
Bjørnehaugens do.	-	22	-
Ingeniør Bergs Jodfabrik	-	10	-
Bjørn Enges Oljeklædefabrik . . .	-	11	-

Vaagens Reberbane	sysselsættende	8	Arbeidere.
Mosesmyrens do.	-	12	- -
Clausenbanens do.	-	10	-
Bergenes do.	-	8	-
Øvrevaagena do.	-	7	-
Vaagens mekaniske Værksted	-	7	-
Gomatlandets Dampsag	-	4	-
H. Jørgensens Tobaksfabrik	-	12	-
Larsens Syfabrik	-	8	-
Evensens Enkes Linsømfabrik	-	3	-
Teknisk-kemisk Pakfarvefabrik (i 1880 flyttet til Kristiania).			
Kristianssunds Mineralvandfabrik	-	2	-
2 Garverier henholdsvis	-	12	og 6 -
1 Medicintranbrænderi	-	2	-
Pettersens Oljeklædefabrik	-	2	-
Lønnenkens Tøndefabrik,	-	16	-
Næss Skotøifabrik	-	13	-

Rettighed til Udskiænkning af Øl og Vin indehaves af 23 Personer og Af Brændevinssamlaget.

Molde.

Om Byens tilstand har dens Byfoged meddelt:

„ 1. Hand el. Til Udlandet er efter Opgave fra Toldkassereren udført :

Aar.	Klipfisk.	Tørfisk.	Tran.	R o g n .	Sild
	Voger.	Voger.	Tender.	Tønder.	
1876.	16,028	75	377		14,900
1877.	7,817	2,123	558	1,051	35,288
1878.	42,332	2,520	554		5,114
1879.	39,407	-	672	718	7,688
1880.	51,241	626	1,101	1,083	4,369

Handelsvirksomheden har i det Hele taget ikke været mere tilfredsstillende i denne end i forrige Femaarsperiode. Den daglige Omsætning med Landdistrikterne har paa Grund af tiltagende Konkurrence med Landhandlere og Forbrugsforeninger aftaget.

Avancen paa Klipfisk, der er en af Stedets vigtigste Udførselsartikler, har været yderst ringe; i 1880 gav denne Udførselsartikel endog større Tab. Paa Rogn og Tran har man derimod tjent noget. Sildfisket har i Femaaret givet mindre Udbytte end tidligere og medført Tab for

Stedets Eiere af Sildnotbrug. De for Stedets Regning tilvirkede Partier Sild have dog givet nogenlunde tilfredsstillende afkastning.

Toldkassereren ser sig ikke istand til at levere nogen Opgave over Stedets Import; den bestaar, som i forrige Indberetning anført, væsentlig af Mel, Korn, Salt, Hamp, Kolonial- og Manufakturvarer, Tobak, Jern, Vin og Brændevin, hvilke Varer hovedsagelig indføres fra Bergen og Kristiania.

Indførselen af Korn har været i Aftagende, hvorimod Indførsel af Melvarer, især fra Bergen, har været styrkt i Tiltagende; efter Opgave fra Expeditionen for Dampskibene er der i Femaaret indført af samtlige Mel-sorter ca. 10,000 Sække aarlig.

Indførsel af Bladtobak fra Udlandet er aftaget og erstattes af Rul-tobak, som indføres fra Kristiania i temmelig stor Maalestok.

2. S k i b s f a r t e n har for de i Fragtfarten anvendte Fartøier snarere medført Tab end Gevinst. De mindre Fartøier, som væsentlig benyttes til Silde- og Fiskeexpeditioner, have derimod givet noget Udbytte.

Fartøiernes Antal er:

Seilfartøier	22	med	samlet	Drægtighed	1,037	Ton.
Dampskibe	2	„	-	-	238	-
Tilsammen	24	„	-	-	1,275	Ton.

3. H a a n d v æ r k s d r i f t e n maa vel siges at have gaaet noget tilbage, navnlig paa Grund af Loven af 25de April 1874, idet Arbeidere fra de nærmestliggende Landdistrikter tilvende sig en Del af Arbeidet for Byens Indvaanere.

4. F a b r i k d r i f t. Guanofabriken er fremdeles i god Drift. Den producerede :

i	1876.	.	1,315	Sække	Fiskeguano	à	200.
-	1877.	.	1,510	-	-	-	-
-	1878.	.	1,190	-	-	-	-
-	1879.	.	1,550	-	-	-	-
-	1880.	.	1,600	-	-	-	-

Tilsammen 7,165 Sække, der via Hamburg afsendtes til Tyskland. Bedriften har ogsaa skaffet Eieren god Fordel, da Varen altid har været søgt paa Markederne.

En ved Byens Nærhed i 1876 anlagt Fyrstikfabrik, der eies af et herværende Interessentskab, sysselsætter omtrent 40 Arbeidere. Varen, der hovedsagelig gaar til Trondhjem, Lofoten og Finmarken, har fundet en god Afsætning. Fabriken har desuden skaffet mange fattige Kvinder og Børn Fortjeneste ved Arbeide i Hjemmet og har saaledes i ikke ringe Grad lettet Fattigbyrderne.

Ølbryggeriet er i Femaaret betydeligt udvidet og forbedret; der produceredes i 1876 150,000 og i 1880 370,000 Flasker Bayerøl. Arbeidernes Antal er 11. Forøvrigt drives Arbeidet med Damp. Kordvæveriet er nedlagt.

5. Bergværksdrift har Byen ikke.

6. Skibsbyggeri. Intet bygget i Femaaret.

7. J o r d b r u g e t. Af de inden Byen beliggende Marker anvendes den væsentligste Del til Høavl. Poteter og Korn dyrkes i mindre Maalestok. Udsæden af disse Produkter har aarligen andraget til 68 Tønder Poteter, 58 Tønde Byg og 13 Tønder Havre.

Kreaturholdet var ved Femaarets Slutning 13 Heste og 60 Storfæ. En større Del Hø sælges til omliggende Distrikter.

8. Tilstanden i Almindelighed. Den økonomiske Tilstand er i det Hele gaet lidt fremad.

Arbejdspriserne ere for Svende almindelig 2 Kr., dog for Mursvende indtil Kr. 3.20 og Bundtmagersvende Kr. 2.40 pr. Dag; for almindelige Arbejdere om Vinteren Kr. 1.60 og Sommeren Kr. 2.00 til Kr. 2.20 pr. Dag.

Aarsløn for Gutter fra Kr. 160 til 240 og for Tjenestepiger Kr. 40 til 80.

Nydelsen af stærke Drikke kan ikke siges at have været i Tiltagende, ihvorvel Ædruelighedstilstanden lader adskilligt tilbage at ønske.

Byen har en Handelsforening og en Arbejderforening. Haandværkerforeningen er gaet ind. Arbejderforeningen har i Femaaret gaet jevnt fremad; den tællede ved Udgangen af 1880 182 Medlemmer. Møde holdes hver Søndag Eftermiddag Kl. 4-6. Kontingenten er 13 Øre pr. Uge. Foreningen eiede ved Femaarets Slutning 4,527 Kr. foruden et Bibliothek paa ca. 800 Bind, der yder Medlemmerne en sund og god Læsning.

I Sygdomstilfælde erholde Medlemmerne 4 Kr. ugentlig og frit Lægetilsyn, og ved Dødsfald erholder et Medlems Efterladte 40 Kr. Flere Medlemmer, der paa Grund af Alderdomssvaghed ere satte ude af Stand til at betale sin Kontingent, vedblive dog at nyde alle Foreningens Rettigheder.

Byens Skolevæsen har ikke undergaaet nogen Forandring. Haandgjerningsskolen er fremdeles i Virksomhed. Her findes en Søndags- og Tegneskole, der jevnlig har været besøgt af omtrent 40 Elever.

Byens Gader og Veie have en samlet Længde af 5,778 Meter, hvoraf 63 Meter er brolagt; de ere samtlige i god Stand og vel vedligeholdte.

Gadelygternes Antal er i Femaaret forøget med 6, saa der nu ialt er 20 Lygter med Jordlielamper, der tjene til Byens Belysning.

Kaien har ingen Udvidelse faaet, men er godt vedligeholdt.

Havnen er forsynet med Fortøiningsredskaber, der bestaa af Dnc d'Alber og en midt i Havnen udlagt større Bøie, hvortil i 1880 blev anskaffet nye Kjettinger og et større Anker.

Vandværket, hvormed er foretaget nogle mindre Forbedringer, er i god Stand.

Byens Budget androg :

i 1876	til	Kr.	17,873,	deraf	Byskat	Kr.	14,587	og	Fattigskat	Kr.	3,286.
-	1877	-	-	18,400,	-	-	-	14,820	-	-	- 3,580.
-	1879	-	-	18,600,	-	---	-	14,380	-	--	- 4,220.
-	1879	-	-	19,300,	-	-	-	14,200	-	-	- 5,100.
-	1880	-	-	22,750,	-	-	-	15,750	-	-	- 7,000.

I Perioden er afhændet:

Faste Eiendomme. . . .	46 Stkr. for Beløb	Kr. 198,910.
Thinglæst Panteheftelser	100 - - -	212,717.
Aflæst	71- - -	100,982.
Afholdt Tvangsanktioner over		
fast Gods	6 - - -	39,177.
- Tvangsanktioner over		
Løsøre	14 - - -	33,830.
- Exekutioner	43 - - -	52,192.
- Udpantninger	284 - - -	8,135.”

Foruden de i Beretningen omhandlede industrielle Anlæg har Byen ifølge Opgave fra Byfogden et Garveri, sysselsættende 4 Arbeidere, og en Réberbane, sysselsættende 3 Arbeidere.

Ifølge Byfogdens Opgave havde ved Periodens Udløb 2 Personer Rettighed til Salg og Udskjænkning af Brændevin, 3 Personer do. til Udskjænkning af Øl og Vin; 83 Personer havde Borgerskab, deraf 22 som Handelsmænd, 45 som Haandværkere, 9 baade som Handelsmænd og Haandværker og 7 som Skippere.

Aalesund.

Om denne Bys Økonomiske Tilstand i det forløbne Femaar har Byfogden indberettet :

„1. H a n d e l. Aalesunds Handelsvirksomhed har i de sidste 5 Aar ikke givet tilfredsstillende Resultater. Vistnok have Fiskerierne givet godt og for Torskfiskeriets Vedkommende tildels rigt Udbytte, men da Konjunkturerne i Udlandet ikke have staaet i Harmoni med de anlagte Indkjøbspriser, og da Størstedelen af Klipfisken har maattet gaa i Konsignation, hvorved Markederne som oftest ere blevne overfyldte, har det været uundgaeligt, at Spekulanterne have lidt flere Tab. Dette gjelder ogsaa Fed-silden, som navnlig i 1878 gav store og følelige Tab.

Samhandelen med Landdistriktet har heller ikke været i Tiltagende. Vistnok afhændes de fleste af Fiskeprodukterne her i Byen, men Korn og andre Fornødenhedsartikler tages fremdeles hos de rundt om i Distriktet etablerede Landhandlere og Forbrugsforeninger, der i Regelen tage sin Forsyning fra Bergen.

Byens vigtigste Exportvare er K l i p f i s k. Deraf er udført:

i 1876	6,407,240	Kilogram,
- 1877	10,786,590	-
- 1878	7,286,112	-
- 1879	10,393,927	-
- 1880	10,764,479	-

der udgjør 9,127,670 Kgr. aarlig i Gjennemsnit mod 6,763,320 i Tidsrummet 1871-1875.

Deraf vedkommer Distriktets eget Fiskeri:

i 1876	2,000,000	Kilogram,
- 1877 . . . , . . .	5,000,000	-
- 1878	2,880,000	-
- 1879	5,400,000	-
- 1880	5,900,000	-

Resten af de udførte Kvanta er tilført fra Nordland, dels tør, dels som Saltfisk, der er tørret heromkring.

Markederne for Klipfisk er fremdeles Spanien og Portugal og for en mindre Del Italien. Desuden har en Del været skibet i Kasser til Vestindien og Brasilien, dels direkte, dels via England og Hamburg.

Kvaliteten af den søndmørske Klipfisk er gaaet tilbage i Anseelse, og har der specielt været anket over utilstrækkelig Tørring, der antagelig ogsaa har bidraget til de foran berørte Tab. I denne Henseende er der imidlertid taget Forholdsregler, som synes at love godt for Eftertiden.

Af Tørfisk er udført: 1876 . . 108,420 Kilogram,

1877 . . ,	169,760	-
1878 . . .	32,094	-
1879 . . .	58,626	-
1880 . . .	80,691	-

eller gjennemsnitlig aarlig 89,918 Kgr. mod 43,920 i 1871-1875.

Af Tran er udført: 1876 3,522 Hektol.

1877 , , , ,	5,199	-
1878	3,459	-
1879 , . , .	5,220	-
1880	4,981	-

eller gjennemsnitlig 4,476 Hektol. mod 6,817 i forrige Femaar. Den forholdsvis store Difference kommer af flere Afskibninger til indenlandske Steder, hvorover Opgaver mangle. Dampkogt Medicintran er fremdeles Gjenstand for Produktion ved de forskjellige Brænderier i Distriktet, der hovedsagelig eies af Byens Handlende.

Af Rogn er udført: 1876 6,505 Hektol.

1877	8,395	-
1878	6,574	--
1879	8,350	-
1880	8,739	-

eller gjennemsnitlig aarlig 7,712 Hektol. mod 9,048 i 1871-1875. Ogsaa af denne Artikel er adskilligt tifskebet til Indlandet.

Af Sild er udført :	1876	74,307 Hektol.
	1877	72,155 -
	1878	35,230 -
	1879	54,723 -
	1880	20,420 -

eller gennemsnitlig aarlig 51,367 Hektol. mod 46,130 i 1871-1875.

Vaarsild er ikke exporteret i 1876; i 1877 er udført 185 Tønder (1 Td. á 116 Liter): i 1878: 121 Tdr.; i 1879: 8,743 Hektol.; i 1880: 1,677 Hektol. (alt iberegnet i de ovenanførte Kvanta). Af andre Sildesorter, der er udført, er Fedsild den fornemste. Af Brisling har kun været afskibet 200 à 300 Tønder om Aaret.

Skindhandelen er ikke ubetydelig for Søndmøre, men hovedsagelig Gjenstand for Handel med Opkøbere i Distriktet, der igjen sælge Varerne i Bergen og Trondhjem.

Til Udlandet er afskibet:	1876	10,000 Kgr. Skind,
	1877	26,950 - -
	1878	2,500 . -
	1879	19,660 - -
	1880	8,570 - -

Betydelige Kvanta af Smør og Talg passere Byen til forskjellige Steder, men er ikke Gjenstand for nogen videre Samhandel udenfor hvad der gaar til Husholdningerne.

Produktionen af Fiskeguano er tiltaget og vil sandsynligvis tage større Opsving. Der er udskibet:

1876	104,200	Kilogram,
1877	430,300	-
1878	326,500	-
1879	301,600	-
1880	436,620	-

eller gennemsnitlig aarlig 319,844 Kgr. mod 212,500 i 1871-1876.

En Binerig fortjener Opmærksomhed, nemlig Brænding af Tare til Aske for Jodfabrikerne. Taren brandes paa de mod Havet liggende Øer; Asken har været kjøbt her i Byen og betalt med Kr. 1.60 á Kr. 1.20 pr. 18 Kgr.

Udskibningen andrager til :	1876 .	140,400	Kilogram,
	1877 .	54,000	-
	1878 .	133,200	-
	1879 .	3 5 2 , 8 0 0	-
	1880 .	205,200	-

der repræsenterer ca. 70,000 Kr. eller gennemsnitlig aarlig 14,000 Kr.

Med Hensyn til Importen ved Aalesunds Toldsted meddeles nedenstaaende Fortegnelse over de vigtigste Artikler, hvorved dog bemærkes, at flere Varer indføres fra Bergen og Kristiania, hvorover ingen Opgave kan skaffes. Saaledes importeres aarlig flere Tusinde Sække Mel fra Bergen.

Aar.	Rug.	Byg.	Hvede- mel.	Rug- og Bygmel.	Salt.	Tobak.	Vin.	Kaffe.	Sukker.
	Hkttl.	Hkttl.	Kg.	Klg.	Hkttl.	Klg.	Ptr.	Klg.	Klg.
1876	2,428	2,278	24,500	71,950	63,773	30,050	21,407	1,200	3,100
1877	3,792	4,492	45,300	79,000	100,814	29,200	19,250	3,250	2,950
1878	2,313	1,620	114,000	132,500	50,401	31,450	19,300	1,900	750
1879	2,117	257	97,500	233,480	88,147	31,993	13,324	325	2,300
1880		187	83,130	37,100	92,620	19,655	15,475	1,596	244

Af Brændevin er indført fra Udlandet efter Opgave fra Toldkammeret: i 1876: 23,475 Potter; i 1877: 465, Centner; i 1878 : 368 Centner, i 1879: 14,697 Klg.; i 1880: 9,451 Klg.

Ifølge en under 25de Februar 1881 til Amtet indsendt Opgave var ved Udgangen af 1880 Antallet af Personer med Handelsborgerskab her til Byen ialt 152, hvoraf 12 ikke vare bosatte hersteds; 40 Personer, hvoraf 3 bosatte udenfor Byen, havde baade Handels- og Haandværksborgerskab. Antallet af Kvinder, der havde Næringsbrev som Handelsberettigede, var 13; 4 Mænd og 4 Kvinder vare berettigede til Smaasalg og Udskjænkning af Brændevin (fra 1ste Januar 1881 er Retten overgaaet til et Samlag med 1 Udsalgssted og 3 Skjænkesteder); 12 Mænd og 9 Kvinder havde Ret til Udskjænkning af Øl og Vin m. m., og endelig vare 6 Slagtere og andre Kjødhandlere berettigede til Handel paa Byens Torve m. V.

Ved Slutningen af Aaret 1880 vare 10 Handelsborgere og Handelsfirmaer under Konkurs. Stedets Forbrugsforening gjorde Konkurs i 1879 og gav en Dividende af omtrent 6 Pct. Stedets Handelsforening tæller omtrent 25 Medlemmer og holder ugentlige Møder.

2. F i s k e r i. Som allerede foran bemærket, har Torskefisket i sidste Femaar givet godt og tildels rigt Udbytte, især i 1880, da Kvantumet var over 5 Millioner, det største, som Søndmørsfisket nogensinde har givet. Direkte Deltagelse i dette Fiskeri er i Tiltagende, da især Buholmstrandens Befolkning mere og mere lægger sig efter Anskaffelse af Listerbaade, der vise sig særdeles tjenlige for Linebruget.

Fisket med Dæksfartøier har ogsaa havt ønskelig Fremgang, og da vore Fiskere nu ere komne saa godt ind i denne Bedrift, at de fuldkomne kunne maale sig med Svenskerne, medens det modsatte tidligere var Tilfældet, kan det trygt udtales, at denne Sag har en lovende Fremtid.

Antallet af de i Torskefiskeriet deltagende Skøiter, der hovedsagelig høre hjemme her i Byen, udgjorde:

1876	23
1877	38
1878	45

1879 50

1880 54

Denne Forretning har gennemsnitlig givet god Fordel. Jeg undlader at give mere detaljerede Meddelelser om Torskefisket i det Hele, da disse antagelig ville foreligge i Beretningen fra Søndmøre Fogderi. Derimod skal jeg nærmere omtale Bankfisket, der er eget for vor By, eftersom samtlige deri deltagende Skøiter ere stationerede her, hvor Produkterne sælges i raa Tilstand til Byens Handlende. Dette Fiske drives hovedsagelig af Skøiter paa Storeggen og en enkelt Gang, naar Veiret er særdeles godt, af nogle Baade. Udbyttet for Femaaret vil sees af nedenstaaende Tabel, hvor Værdiea er tilføjet efter de til Fiskerne betalte Priser:

Aar.	Antal Fartøier.		Voger Lange.		Voger Brosmer.		Tønder Lever.		Tønder Rogn		Besætning		Raaprodukter Værdi.	
	Norsk.	Svensk.	Norsk.	Svensk.	Norsk.	Svensk.	Norsk.	Svensk.	Norsk.	Svensk.	Norsk.	Svensk.	Norsk.	Svensk.
													Kr.	Kr.
1876...	6	11	11,650	35,400	1,114	2,930	126	384	43	201	64	159	26,456	84,100
1877...	6	9	13,900	26,100	1,025	1,460	140	274	40	120	66	142	32,800	62,400
1878...	8	13	28,000	42,000	2,027	2,200	274	385	68	123	91	166	54,600	78,000
1879...	6	9	25,200	33,000	1,500	1,800	239	323	72	90	74	120	36,400	47,600
1880...	11	6	39,700	17,200	2,900	1,720	328	170	88	51	136	75	57,000	25,500

Med Hensyn til Bankfisket antages følgende Bemærkninger at være af Interesse:

Fiskeriet paa Storeggens Banker er en gammel Bedrift paa Søndmøre, men dertil har udelukkende været benyttet aabne Baade, indtil to Fiskeskøiter fra Bohuslän i Aaret 1861 ankom hertil og gjorde god Fangst paa de yderste Banker.

Forsøget gjentoges og har senere udviklet sig til dets nuværende Betydning; men i flere Aar maatte de norske Redere benytte svenske Fiskere, da vore egne ikke viste sig udholdende nok. Dette Forhold er nu for en stor Del forandret. Foranstaaende Tabel viser, naar der regnes 3 Lodder for Fartøiet, at Gjennemsnitsudbyttet i de sidste 5 Aar har udgjort pr. Mandslod:

for de norske 381 Kroner,

- - svenske 369 -

medens Forholdet for Aarene 1871-1875 var:

for de norske 377 Kroner,

- - svenske 484 -

For herværende Handelsmænds Regning- ere flere nye Bankskøiter under Bygning.

3. S k i b s f a r t. Ifølge en fra Stedets Toldkasserer meddelt Opgave var Antallet af de hersteds hjemmehørende Seilskibe ved Udgangen af 1880:

- a) i udenrigsk Fart 61 med en Drægtighed af tilsammen 5,692.61 Ton, og en Besætning af 312 Mand foruden Førerne;
- b) i indenrigsk Fart 34 med en Drægtighed af tilsammen 842.46 Ton og en Besætning af 96 Mand foruden Førerne.

Af Dampekibe havde Stedet ved det nævnte Tidspunkt 2 med en Drægtighed af 165.27 Ton og 14 Mands Besætning foruden Førerne, men kun et af disse Skibe var i Fart, nemlig som Postskib paa Fjørdene.

Toldkassereren har bemærket, at, naar det samlede Antal af hjemmehørende Seilskibe ved Udgangen af 1880 nu sees at have udgjort tilsammen 95, medens Antallet af disse ved Udgangen af 1875 i forrige Femaarsberetning angives at have udgjort kun 54, skyldes den tilsyneladende Forøgelse i det forløbne Femaar 1876-1880 paa det nærmeste en ved Begyndelsen af nysnævnte Tidsrum fra Toldvæsenet meddelt Opgave, hvori det opgivne Antal af her hjemmehørende Fartøier ved Udgangen af 1875 alene omfatter de i udenrigsk Fart gaaende, idet de i indenrigsk Fart gaaende Fartøier ikke ere medtagne i samme. Nogen Forøgelse af Fartøiernes Antal i det forløbne Femaar viser sig dog efter Fortegnelse A at have fundet Sted.

Ifølge den førnævnte tidligere indsendte Opgave havde Stedet ved Udgangen af 1880 36 Skipperborgere, hvoraf 8 vare bosatte udenfor Byen. Hyren for helbefarne Matroser var i 1880 gjennemsnitlig 40 Kr. maanedlig.

Skibsfarten har for de større Skibes Vedkommende ikke bragt Rejerne nogen synderlig Fordel, men gjennemsnitlig heller ikke Tab, hvorimod de mindre Fartøier, hvoraf Stedets Handelsflaade væsentlig bestaar, antages at have været employerede med Held under Torske- og Sildafiskerierne samt ved Produktionens videre Forsendelse til Udlandet. Udskibningen af Fiskevarer foregaar fremdeles hovedsagelig med norske Skibe, og har Benyttelsen af disse tiltaget som en Følge af den forøgede Produktion i Femaaret.

Stedet har en Understøttelseskasse for trængende Sømænd og deres Efterladte, som i 1880 uddelte Gaver og Bidrag til Beløb 942 Kroner og ved Aarets Udgang havde en Beholdning af bmtrent 5,000 Kr.

Aalesunds offentlige Sømanskole blev oprettet i Høsten 1877 og begyndte sin Virksomhed 1ste November s. A. Frekventsen har været:

1877-1878 fra 23-14 Elever, hvoraf 10 bedste Examen;

1878-1879 - 23-16 - - 15 - - -

1879-1880 - 13- 9 - - 8 - - -

Her existerer ikke nogen Sømandsforening. Derimod blev her i Aaret 1868 stiftet en Skipperforening, der imidlertid kun har vundet ringe Tilslutning som Følge af, at de faa Skippere, Stedet har, fordetmeste ere paa Reiser hele Aaret.

Den i 1872 stiftede „Aaleaunds og Moldes gjensidige Skibsassuranceforening“ har i sidste Femaar havt god Fremgang. Foreningen, der bestaar af Redere i Aaleaund, Molde og Landdistriktet, har til Formaal gjensidig Assurance til billige Præmier, hvilke ikke alene have været tilstrækkelige til at dække de stedfundne Skader, men ogsaa til Opsparing af et Reservefond. Foreningens Stilling vil sees af nedenstaaende Tabel:

Aar.	Risiko.	Overskud.	Underskud.	Reservefond.
1875	318,440	1,568		18,900
1876	310,660		2,600	16,300
1877	313,900		928	15,000
1878	386,560	1,338		16,900
1879	461,510	4,263		16,676
1880	491,860	4,504		17,000

4. Skibsbyggeri. Et større og et mindre Skibsvarft vare i Virksomhed i hele Femaaret. Paa det første blev i 1877 fuldført Bygningen af det i forrige Femaarsberetning omhandlede, i 1875 paabegyndte Skib paa 880 Ton. Dette Værft, som i Aarene 1676-80 har havt en Arbejdsstyrke af henholdsvis 50, 45, 20, 15 og 13 Mand, har desuden udført 53 Reparationer, hvoraf 21 paa fremmede Skibe.

Det mindre Værft har udført større og mindre Reparationsarbejder samt Ombygning af et Par Fartøier og beskjæftiget gennemsnitlig 8 Mand. Daglønnen for de ved Værfterne arbejdende Skibstømmere har gennemsnitlig været Kr. 1.90. Endnu et mindre Skibsvarft beskjæftigede i 1880 9 Mand, og blev ved samme bygget en Slup.

5. Fabrikdrift. 2 Damptrankogierer beskjæftigede i 1880 hvert 3 Mand og en Reberbane havde 17 Arbejdere med en Dagløn af 2 Kroner.

Det, i forrige Femaarsberetning nævnte Væveri for Trikotage og andre uldne Varer sysselsatte i 1880 kun 23 Personer, idet en stor Del af den tidligere Arbejdsstok er overflyttet til et i Landdistriktet beliggende Væveri og Spinderi, der eies af den samme Mand. Den gennemsnitlige Dagløn for de ved Væveriet arbejdende Mænd var Kr. 2.66, og for Kvinderne var Lønnen Kr. 1.80 aarlig. Et Sæbesyderi havde 2 Arbejdere.

Fabrikmæssig Tilvirkning af Forsyn eller Fortømmer har i de sidste Aar fundet Sted, foruden ved den for flere Aar siden i Byens Nærhed etablerede Slyngefabrik, tillige af en her paa Stedet boende Haandværker, der har et for Øiemedet vel indrettet Maskineri, hvis Produktionsevne er forholdsvis temmelig betydelig og forsyner derved allerede for en Del Sønd- og Nordmøre, Lofoten og Finmarken med Fortømmer til Linebruget.

Den hermetiske Nedlægning af Levnetsmidler, som en enkelt Mand fremdeles har drevet med Held, har under den stigende Anerkjendelse af det leverede Produkt antaget større Dimensioner og modtaget Forbedringer. Stedet med dets rige og mangeartede Fiskerier afgiver vistnok et sjældent godt Materiale for denne Bedrift.

6. H a a n d v æ r k s d r i f t. Forfærdigelsen af Bliktønder til Medicintran og Blikkasser for Export af Klipfisk til Steder udenfor Europa er fremdeles af megen Vigtighed og sysselsætter derved ogsaa Bødkere og Træarbeidere, da enhver Bliktønde og Blikkasse skal have sit Træfutorial.

Dampkjedlerne, hvori Medicintranen fabrikeres, sortere ogsaa under Blikkenslagerne og have skaffet disse Arbeide. Ved Udgangen af 1880 havde Stedet 161 Haandværksborgere, af hvilke 7 vare bosatte udenfor Byen, 40, hvoraf 3 ikke bosatte hersteds, havde baade Haandværka- og Handelsborgerskab.

Den gennemsnitlige Dagløn for Haandværkssvende varierede mellem Kr. 1.60 (for Bødkersvende) og Kr. 4 (for Mursvende); Fiskekassarbeidere betaltes med indtil 2 Kr. daglig.

Byens Haandværkere synes at omfatte sin Stilling med forøget Interesse og at gaa jevnt frem i Dannelse og faglig Indsigt, ligesom de have jevnt og godt Arbeide.

Byen har en Haandværkerforening, der tæller omtrent 80 Medlemmer, og søger bl. a. ved Udlodning af forskellige Haandværksarbeider at op-hjælpe Industrien. Foreningen har en særskilt Syge- og Begravelseskasse og eier en Ligvogn.

Husflidsskolen er fremdeles i god Virksomhed og nyder nu et større Tilskud af Kommunen og Private end tidligere, da Byens Sparebank har seet sig nødt til at ophøre med sit før ydede Bidrag.

Den med Almueskolen forbundne Haandgjerningsskole for Piger be-staar fremdeles.

Byens offentlige Tegneskole har siden dens Oprettelse i 1868 været i Virksomhed hvert Vinterhalvaar fra 1ste Oktober til 31te Marta. Den har tvende Lærere og Plads til 36 Elever. Undervisning meddeles i Fri-haands- og Konstruktionstegning 3 Gange ugentlig i Aftentimerne.

7. J o r d b r u g. Som en Følge af den i 1875 foretagne Udskiftning af Nørvøens Fællesudmark, har Oprydning, Indgjærdning og Dyrkning af Nyland fundet Sted i stor Udstrækning, ligesom Jordbruget i det Hele inden Byens Grændser er i god Opkomst. En Handelsgartner har etab-leret sig paa Stedet.

8. K o m m u n a l e F o r a n s t a l t n i n g e r. Som i forrige Femaareberetning anført, medgaar til Vedligeholdelse og Ubedring samt Oparbeidelse af nye Gader aarlig et temmelig stort Beløb. Veinettet er af stor Ud-strækning, og Grus maa hentes langveisfra. Foruden de i forrige Beretning anførte, oparbeidede Gader er tilkommet en ny Gade af 115 Alens Længde langa de efter Branden i 1880 paany opførte store Pakhuse i Kipperviken; denne Gades Forlængelse østover er ligeledes bleven planeret

- en i Gaden liggende større Fjeldknaus bortmineret - og gruset, og en af de nedbrændte Bygningers Tomt er bleven indkjøbt og udlagt til Torv, hvorved det herværende ældre Torv er bleven udvidet med ca. 400 • Alen og Byens Udseende paa denne Kant, hvor der før stod en hel Del Smaa-bygninger, betydeligt forskjønnat.

En af de i forrige Beretning nevnte 5 Broer er nu borttaget, og Stedet, hvor den var, opfyldt og planeret til Gade.

En ny 60 Alen lang Gade nedover mod Buholmen er ogsaa under Arbeide, ligesom en Bro i Gadens Forlængelse skal føre over til Holmen, der i de sidste Aar er bleven adskilligt bebygget.

En Eiendom lige ved Byens Havn er indkjøbt for en Sum af Kr. 14,000 for at skaffe et bekvemt Torv i Byens Centrum, og er Torvets Planering paabegyndt; dets Størrelse bliver henimod 600 • Alen.

Det øverste og største af Byens tvende Vandbassiner har i 1880 undergaaet en større Reparation, idet en af Bassinets Hjørnemure er bleven nedrevet og paany opført endnu solidere, end den før var, ligesom Bassinet paa samme Tid er bleven fuldstændigt indgjærdet. Grunden til Reparationen var en Lækage, der ikke paa anden Maade kunde udbedres. Vandbassinerne og den fra dem rundt i Byen førende Vandledning er i god Stand. Vandledningen, der er udvidet med en Rørlængde af 110 Alen 4 Toms Malmrør, havde en Længde af 4,768 Alen. Ved Udgangen af 1880 havdes 13 offentlige Spring og Kraner og 130 private Indtag.

Brandredskaberne ere i særdeles god Orden og Beholdningerne af Brandslanger og Seil m. V. adskilligt forøgede.

En 70 Fod lang Redningslange - Rettungsschau - til i Ildebrandstilfælde at redde Folk fra Husenes øverste Etager er anskaffet, og flere mindre Anskaffelser og Forbedringer foretages stadigt. Det ene af Byens Sprøitehuse er flyttet til en af Kommunen indkjøbt Tomt og forlænget, da det tidligere var vel lidet.

Byens Gadelygter ere i Femaaret forøgede fra 40 til 52 Stykker.

I 1879 er en ny Kirkegaard af ca. 15,000 • Alens Størrelse og et ved samme opført Gravkapel af Sten anlagt paa Nørvøen nordenfor Axelen og i samme Anledning anlagt en ny Vei af ca. 900 Alens Længde, der i Slynninger fører ned i Byen langs Axelens Vestside og er en meget yndet Spadseregang. Omkostningerne ved Kirkegaardens, Kapellets og Veiens Anlæg andrage til omkring 20,000 Kroner.

Til Havnevæsenet er der i Femaaret anskaffet et Mudderapparat, der koster Kr. 3,400, og hvert Aar anvendes til Mudring og Undervandsminering i Havnen ca. 2,000 Kroner.

7 Stkr. nye Fortøiningsringe ere anskaffede samt paa Aspevaagen udlagt en ny Morningsbøie til en Pris af omtrent Kr. 3,200. I 1878 lod Havnevæsenet opføre et Nøst paa en det tilhørende Søgrund; Nøstet kostede Kr. 2,660 og er brandtaxeret for 3,200 Kroner.

Byens Fløtmandsvæsen er ordnet i 1876 (kfr. kongl. Resol. af 27de Novbr. 1875) og 2 Fløtmandshuse opførte.

Fast Skydsstation haves ikke.

9. Forskjelligt. Aalesunds Arbejderforening er i Tidsrummet 1876-1880 gaaet stærkt fremad. Antallet af Medlemmer har ialt udgjort ca. 250, deraf ca. 170 aktive, som betale 4 Kroner aarlig, hvorfor de i Sygdomstilfælde have en Understøttelse af Kr. 16 aarlig og Kr. 48 i Begravelsesbidrag, samt 80 passive, som blot betale 2 Kroner aarlig. Samfundets Formue er i Femaaret steget betydeligt fornemmelig ved en Enkeltmands Gave af Kr. 5,000 og tillige ved Bidrag fra forskellige Kanter. Det saakaldte Grundfond, som kun skal anvendes til Bygning af Lokale, udgjør nu ca. 8,000 Kroner og Understøttelsesfondet ca. 2,000 Kroner.

Byens Almuebibliothek tæller omkring 1,000 Bind og søges i den senere Tid, efterst Udlaanet er blevet gratis, saa flittigt, at der er Grund til at være vel tilfreds med dets Virkeomhed. Dets Indtægter have i de første Aar bestaaet af Kr. 80 aarlig som Bidrag af Sparebanken og et lignende Beløb af Kommunen; senere har blot Kommunen givet et aarligt Bidrag af Kr. 80. To Gange har man faaet Statsbidrag, henholdsvis 160 og 100 Kr.

„Selskabet for Aalesunds Bys Vel“, stiftet 1862, har i de Aar, det har bestaaet, arbeidet til Byens Forskjønnelse paa forskellige Maader, f, Ex. ved Træplantning, ved Planering af forskellige Punkter, hvorfra der haves smuk Udsigt, og ved Anbringelse af Bænke langa Veiene. De i de senere Aar udførte Træplantninger langa Hovedveien til Borgund og den nye Kirkegaardsvei lade til at komme sig godt, om end det veirhaarde Klimat lægger mange Hindringer iveien for Trævæxten. Selskabet har ogsaa flere Gange grebet Initiativet til at faa istandbragt populære Foredrag i Byen. For 2 Aar siden er ligeledes ved Selskabets Bestræbelser med Tilskud af Private bleven opført et særdeles vel indrettet Badehus til et Kostende af omtrent 4,500 Kroner, hvorved et længe følt Savn er bleven afhjulpet. Medlemmernes Antal har været 80-100.

Et i 1876 stiftet Athenæum har 67 Medlemmer.

Aalesunds Sparebank, der i Slutningen af 1879 indstillede sine Betalinger, skulde efter det for Aaret 1880 offentliggjorte Regnskab være i Balance, idet Bankens paaregnetlig nogenlunde sikre Aktiva skulde dække dens med 20 Pct. reducerede Indskudskapital og øvrige Passiva. Efterat Bankens Forretninger nu saavidt muligt ere førte ind i normalt Spor, arbejder den nye Bestyrelse med det Haab, at Bankens ældre Forviklinger efterhaanden ville kunne ordnes og nye undgaaes. Sparebankens nye Plan yder i sidstnævnte Henseende god Betyggelse.

Aalesunds Kreditbank begyndte sin Virksomhed i 1877 med en Aktiekapital af Kr. 500,000, hvoraf er indbetalt. Kr. 150,000

Foruden den indbetalte Aktiekapital havde den ved	
Udgangen af 1880 under sin Forvaltning paa Folio inde-	
staaende Midler	- 108,941
og paa Sparebankvilkaar	- 313,941
	<hr/>

Kr. 572,882

Banken, der det første Forretningsaar led et betydeligt Tab, som bevirkede, at der det Aar ikke blev udbetalt Aktionærerne nogen Dividende, antages nu at virke med Held og at have lettet Omsretningen for Stedets Handelsstand. Ved Afslutningen af Regnskabet for 1880 havde Banken oplagt et Reservefond af , . . . , . Kr. 12,000 og et Delkrederefond af , . . . - 10,000 og udbetalte da Aktionærerne en Dividende af 5 Pct.

Fra 1ste Juli 1880 er stiftet et Selskab, kaldet „Aalesunds Dødelade og Sparekasseforening“.

10. T i l s t a n d e n i A l m i n d e l i g h e d. Den økonomiske Tilstand antages i Femaaret ikke at være bleven forværret. Hvad Handelsstanden angaar, have vistnok Konjunkturerne for Klipfisk givet endel Tab for Spekulanterne, men dette opveies i det Store taget ved en jevn og god Afkastning af Produktet i første Haand.

Haandværksstandens økonomiske Kaar maa i det Hele siges at være ikke ubetydeligt forbedrede i Perioden.

For Arbeidsklassens Vedkommende gjælder, hvad der er udtalt i forrige Femaarsberetning, at Arbeidernes mindre gode økonomiske Forhold ikke hidrøre fra Arbeidsløshed, men fra slet Husstel, idet de kun leve for Dagen.

I 1880 var Daglønnen for almindelige Dagarbeidere: Kr. 1.40 til Kr. 1.60, for Bryggearbeidere: Mænd Kr. 1.40 til Kr. 1.60, Kvinder 87 Øre til 1 Krone, og for Stenarbeidere Kr. 1.33 til Kr. 1.80.

Ædruelighedstilstanden har i Femaaret forbedret sig betydeligt, hvortil en høist rosværdig Virksomhed fra Afholds- og Goodtemplarforeningernes Side vistnok væsentlig har bidraget.

Ifølge det i Slutningen af 1880 optagne Skattemaudtal havde Byen 6,620 Indvaanere.

I 1880 udgjorde de Skatteydendes Antal 1,404 med en antagen Næring af Kr. 1,568,000 og Formue Kr. 3,643,000, Byskatten for samme Aar beløb sig til Kr. 60,382 og Fattigskatten til Kr. 23,462. Brændevinsafgiften, som i 1880 udgjorde Kr. 10,933, var lige fordelt mellem Bykassen og Fattigkassen, hvilket ogsaa var Tilfældet med Ølafgiften, der var fastsat til Kr. 200 for en almindelig Ølret og ialt beløb sig til 3,632 Kroner.

Til Skolevasenet var i 1880 udlignet Kr. 24,516, deraf til Almueskolen 14,735 Kroner.

Den Kommunen paahvilende Gjæld var ved Udgangen af 1880 omtrentt 280,000 Kroner.

De i den almindelige Brandforsikringsindretning assurede Bygningers Taktsum, som i 1875 var Kr. 3,808,640, udgjorde ved Udgangen af 1880 4,458,570 Kroner.

I Femaaret er
 afhændet 134 faste Eiendomme for tilsammen Kr. 590,817
 thinglæst 268 Panteheftelser - . . . , 934,291
 aflæst 173 Do. - . . . , - 547,299

afholdt	17	Tvangsauktioner over fast Gods, hvorved Salg			
		fandt Sted	Kr.	36,908	
-	29	Tvangsauktioner over Løsøre, hvorved Salg			
		fandt Sted for tilsammen.	-	17,706	
-	194	Exekutioner	-	-	163,463
-	1,063	Udpantninger	-	-	78,375.

Min foranstaaende Beretning om Fiskerierne finder jeg at burde supplere med Følgende :

Et i Mai 1880 her i Byen under Firma „Islandsk Fiskeriselskab“ oprettet Interessentskab har i det nævnte Aar drevet Fiskeri af Sild under Island med et Notbrug med 11 Mands Besætning. Dette Selskab er grundet paa en Aktiekapital af Kr. 20,000, hvoraf endel Interessenter paa Island bære Halvdelen, medens den anden Halvdel er fordelt paa 10 herværende Interessenter. Hyren har været for Notmanden Kr. 20 pr. Uge og 2½ Pct. af Fangsten, for Bødkere og Dixelmænd Kr. 16 à 17 pr. Uge og for almindelige Notfolk Kr. 14 pr. Uge samt 2 Øre pr. opfisket Tønne i Gratiale. Det opfiskede Kvantum udgjør 2,812 Tønder i Fiskepakning. Værdien kan ansættes til Kr. 8 pr. Tønne paa Fiskepladsen, til hvilken Pris Noget solgtes der. Fiskeriet er drevet udelukkende paa Islands Nordland i Byfjorden. Mig bekjendt har ingen Anden herfra Byen eller tilstødende Landdistrikter deltaget i Fiskeri paa Islands Kyster eller afsendt Kjøbefartøier til Island.“

Ved de af Byfogderne afgivne Beretninger har jeg intet Væsentligt at bemærke.

Romedals Amt, 16de Mai 1882.

Underdanigst

Arvesckoug.
